NEMZETI NŐNEVELÉS.

XVIII. ÉVFOLYAM. 1897. DECZEMBER. X. FÜZET.

A BRÜSSZELI NEMZETKÖZI NŐI KONGRESSZUS.*

A mult évi berlini nagy nemzetközi női kongresszuson értesültünk már, mint magyarországi delegátusok, hogy ez idén Brüsszelben tartják meg a tanácskozást. Nagyon sajnálom, hogy ezen a kongresszuson nem lehettünk jelen, pedig épen a nagy szünet időben, augusztusban volt. Nem is arra vállalkozom ma, hogy a kongresszus lefolyásáról tiszta képet adjak, hanem inkább csak egynehány fontosabb eszmének a felsorolására szorítkozom, a melyekkel a brüsszeli kongresszuson foglalkoztak. A berlini kongresszus benyomásairól itt, a tisztelt szakosztályban többen voltunk szerencsések számot adni. Az ott felvetett eszmék olyan felejthetetlen mély hatást gyakoroltak reám, hogy a külföldi női mozgalmak azóta mindig jobban és jobban érdekelnek. A brüsszeli kongresszussal foglalkozó külföldi lapokban ismét találkoztam azoknak a kiváló hölgyeknek a neveivel, a kik Berlinben mint vezetők és rendezők szerepeltek. Morgenstern Lina a berlini kongresszus elnöke, Cauer Minna alelnök, Bieber-Böhm Hanna, Stritt Mária és még többen tartottak Brüsszelben is szónoklatokat a női kérdés ügyében.

A meghívókat a belga nők jogi egyesülete bocsátotta ki s a programmot is az állapította meg. Ha a két kongresszus ügyrendjét összehasonlítjuk, nagy különbséget veszünk észre. A berlini sokkal nagyobb arányú volt s a nőket érdeklő összes mozgalmakat felölelte, míg a brüsszeli szűkebb körben mozgott, habár nagy fontosságú dolgokkal foglalkozott. A berlini hét napig

* A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztályában tartott előadás.

tartott, míg a brüsszeli mindössze négy napig, beleértve ebbe egy egész napig tartó kirándulást a kongokiállításba. A berlini kongresszus célja a külföld figyelmének felköltése és reá irányozása volt a női munkálkodás minden eddig létező és fenálló vívmányára, míg a brüsszeli programm összeállításánál a liga saját céljaira azaz a belga és franczia nők jogi helyzetére volt a legfőbb tekintettel. A kongresszus programmja a következő volt:

1. Polgári jogok: A nőnek legyen joga tanúskodni a polgári élet eseményeinél, része legyen a családi tanácsban, gyám lehessen. A törvénytelen gyermekek sorsa.

2. Gazdasági jogok: A munka szabadsága. Minden pálya megnyitása a nők előtt. Egyenlő díjazás. A nőnek joga legyen rendelkezni a szerzeményével. Választhatóságot és választásijogot kiván a nő is a kereskedelmi bíróságokba, a szakértő bizottságokba, a munka és ipari bizottságokba.

3. Jótékonyság: A nők beleszólási joga a nyilvános jótékonysági intézmények minden ágába. Az összes női egyesületek szövetkezése szükségének kimutatása.

4. Az eszmék terjesztése vagyis a propaganda: Általános terjesztése a női szövetkezetnek. Szerveztessék egy női kérdéseket szolgáló nemzetközi sajtó.

Már ez a programm is mutatja, hogy milyen nagy különbség van a mi hazánkban és a külföld országaiban a nők jogi helyzetében. A szabadságszerető magyar nemzet férfiai soha sem zárták ki a nőt, az anyát a családi tanácsból és nem tagadták meg azt a szent jogát a nőnek, hogy gyermekeinek gyámja lehessen. A magyar nő saját szerzeményével szabadon rendelkezik, sőt a házasság ideje alatt szerzett vagyont mindig közös szerzeménynek tekintik, jeléül annak, hogy a férfi a nő munkáját a háztartásban a magáéval egyenlő értékűnek tartja. Képzeljük magunkat bele abba a helyzetbe, ha az említett jogokat a törvény mind megvonná tőlünk, s akkor megértjük azt a végtelen elkeseredést, a mi a belga és franczia nők lelkébe dúl és felfogjuk az érte folytatott küzdelem nagy jelentőséget.

De vannak a programmnak olyan pontjai is, a mi a magyar nőket is érdekli és közelről érinti. Itt sem vállalkozhatik, különösen az alsóbb osztályú nő még olyan munkákra sem, a melyek testi szervezetének megfelelők lennének. Tetszés szerinti pályát sem választhat és munkáját sem díjazzák egyenlően a férfiéval, még ott sem, a hol ép oly jól vagy sokszor nagyobb buzgalommal is teljesíti kötelességét. Sok tekintetben méltányos lenne a választási jog elérése is; hiszen, ha a nők egyenlő pályákon, egyenlő eredményeket tudnak elérni, miért ne részesülnének abban a jogban is, hogy arra szavazzanak, a ki az ő érdekeiket legjobban megvédelmezi.

Nagyon nemes dolognak tartom a kongresszus munkálkodását a törvénytelen gyermekek sorsa érdekében. Ugyan ki törődik nálunk igazán és komolyan ezeknek a szegény gyermekeknek a felkarolásával, a kik pedig ép oly jók és ártatlanok mint más gyermekek. Hiszen nálunk még a menedékházakba is nehéz bejutni, mert vagy nincs hely vagy kevés a protekczió. A társadalom nyomorának enyhítésénél az első hely a gyermekeket illeti meg, mint a kik teljesen védtelenül állanak az élet fentartás nehéz küzdelmével szemben. Talán a jövő évben nálunk tartandó nemzetközi gyermekvédő kongresszus ebben a tekintetben is új életet fog hozni humanus intézményeinkbe.

A programm utolsó pontja szintén nagyon érdekel bennünket. A női mozgalmakat nekünk is ismerni és ismertetni kell; híveket, barátokat és pártfogókat kell szereznünk minden irányban, a kik igazán meggyőződéssel küzdjenek velünk.

A kongresszus lefolyásáról és benyomásáról a berlini «Frauenbewegung» szerkesztője így nyilatkozik: Akaratlanul is a berlini kongresszus élénk és hatalmas képe lépett előtérbe és önkéntelenül is összehasonlításokat kellett tenni a kettő között; a mi ugyan nagyon természetes, de még sem sem volt egészen jogosult. Berlinben már maga a tömeg is hatott, legnagyobb része ugyan a német tartományokból került ki, de feltűnő nagy számmal vettek részt a külföldiek is. Brüsszelben nemcsak a belgiumi, hanem még a helybeli nők sem jelentek meg, pedig külföldi dele-

gátus volt elég, köztük igen sok hírneves egyéniség. Amerika egyáltalában nem képviseltette magát, Angliából is kevesen voltak, a legtöbben Hollandiából, Német- és Franciaországból jelentek meg. Berlinben annyira érdeklődtek az ülések iránt, hogy az elnökség sokszor a belépő jegyek kiadását volt kénytelen megtagadni, itt pedig egy félig sem telt teremben folytak a tanácskozások, a hol hatszáz ember is elfért volna; úgy látszott, mintha féltek volna a nyilvánosságtól. Míg ott az érdeklődés a lelkesedésig növekedett; itt, habár az érdeklődés szintén nagy volt, már tekintettel a tárgyak fontosságára is, nem volt meg az a villamos szikra, a mely sokszor ellenállhatatlanul magával ragadja a tömeget.»

A «Neue Bahnen» című lap, mely a németországi összes nőegyesületek közlönye, még sokkal szigorúbban és élesebb kritikával nyilatkozik a brüsszeli kongresszus általános benyomásáról. A kilencz órára kitűzött tanácskozásokat csak tíz óra tájban kezdték meg s akkor is alig gyűlt össze száz főnyi közönség, ennek is több mint a fele külföldi volt; ilyen tekintetben tehát méltán lehetett a kongresszust nemzetközinek nevezni. A külföldiek részvételének azonban olyan nagy szellemi jelentősége volt, hogy az eleinte rendkívül nyomott hangulat lassanként megváltozott. A megbeszélendő ügyek fontossága előtt az egyéni benyomások háttérbe szorultak és helyettük mindenki hálás elismeréssel adózott a hallott tanácsok és indítványokért. A kongresszus megnyitása előtt egy ismerkedési összejövetel volt, a melyen nagyon sok brüsszeli hölgy is megjelent; valószínüleg tagjai a belga női ligának, a melynek nevében a meghívókat kibocsátották. De hol voltak a brüsszeli hölgyek a tanácskozási napokon? Folytatja kifakadását a «Neue Bahnen», hol voltak egész Belgiumból a liga tagjai? Elnökei és kiküldöttei a vidéki egyesületeknek? Az egész ligából mindössze hárman szerepeltek mint szónokok a kongresszuson; ez a három tag képviselte Brüsszel városa vendégszeretetét. Hogy lehetett ilyen kevés érdeklődés mellett belefogni egy nemzetközi kongresszus rendezésébe! Igazán úgy látszott, mintha a brüsszeliek minden áron össze akarták volna hozni a kongresz-

szust, akár sikerül, akár nem; akár van közönség, akár nincs. Brüsszelben magában senki sem tudott róla, még olyanok sem, a kik érdeklődtek iránta. A ki el akart jönni, eljöhetett, de ha elmaradt, talán még inkább kedvére tett a rendező bizottságnak. Alig volt külföldi, a kinek hasonló gondolatokat ne kellett volna leküzdenie, mielőtt a tárgyilagosság útjára térhetett.

Eltekintve a rendezés hiányosságát, sok tekintetben a kongresszus nagyon fontos volt. A megbeszélendő tárgyak mind nagy jelentőségűek voltak: a nők jogai különböző társadalmi körökben; a törvénytelen gyermekek helyzete; a munkásnők és díjazásuk ügye; a nők keresete; propaganda előkészítése a női szövetkezés terjesztése; mindezek olyan dolgok, a melyek alapját és czélját képezik a női kérdésnek.

Egészen más jellege volt ennek a kongresszusnak, mint a berlininek, a mely az eddigi munkálatok képét és a jelen követelményeit akarta feltüntetni; míg itt már az elérendő czél is fel volt állítva. Feltűnő volt nemcsak a belga nők elmaradása, hanem a sajtó közönye is, s ha nem tételezünk fel róla ellenségeskedést, akkor csakis kicsinylés vagy lenézés lehetett a mellőzés oka. Hogy Belgiumban még a nők mozgalma nincsen szervezve, az világos, hogy a kongresszus e tekintetben milyen változásokat fog okozni, azt nem lehet tudni, de a nagy közönségben a kongresszus rendezőinek mindenesetre érdeklődést kellett volna az ügy iránt felkelteni, ellene vagy mellette, az mindegy; a sajtót kényszeríteni kellett volna arra, hogy képviseltesse magát. A külföldi sajtót eléggé képviselték a delegátusok, a mit azonban a belga lapok hoztak, az igazán minimális volt, s a mellett a közlemények hangja épen nem volt gyöngéd, többnyire a rendes kicsinylő és gunyolódó szólásmódokból állott, ilyesmit Németországban már csak komikusnak találnak.

A katholiczizmus és szoczializmus az a két hatalom, mely Belgiumban nehéz harczot vív egymással. A román országokban épen az első miatt nehezen fog a nő szabadsághoz jutni; a szoczializmushoz pedig itt nem csatlakozik a nők mozgalma. Ennek daczára féltek a szoczialisták betolakodásától és ezért a kon-

gresszus egyik legfontosabb eseménye t. i. kapcsolatot létre hozni a szoczialistákkal, el is maradt, pedig sok hírneves franczia soczialista nő és férfi volt jelen.

A kongresszust a belga akadémia palotájában tartották, egy gyönyörű történelmi festményekkel diszített teremben, a mely klasszikus helye a kongresszusok és tudományos üléseknek. Mint az elnök dr. Popelni kisasszony a tanácskozás folyamán kijelentette, a kongresszusnak is csak tudományos jellegűnek kell lenni, a mi ellen senkinek sem volt ugyan kifogása, de a különböző országok küldöttei itt a nők törvényes jogainak kimondását várták s szerettek volna bizonyos általánosan elfogadható vezéreszméket a czél érdekében kitűzni, azaz minden nemzetre kötelező határozatokat hozni. A delegátusok ezt a véleményöket mindjárt az első napon ki is fejezték. Miután a nőknek különböző országokban való törvényes helyzetéről beszéltek volna, Vincent asszony, több franczia gyári egyesületnek és Páris városa tanácsának küldötte, azt indítványozta, hogy a kongresszus ne csak tanácskozzék, hanem határozatokat is hozzon. Erre az elnök utalt a kongresszus szervezetének ama pontjára, hogy határozatokat nem hozhat, épen úgy mint a berlini, a hol igaz, hogy úgy állott a dolog; de ott a rendőri felügyeletre kellett gondolni, s az első németországi nemzetközi női kongresszus nem tehette ki magát a feloszlatás veszélyének. Minthogy Belgiumban ettől nem lehetett tartani, mert ott a nyilvánosság semmivel sincs korlátozva, érthetetlen és lehangoló volt a kongresszus elnökségének ez a szigorú intézkedése.

A német delegátusok leginkább első nap jutottak szóhoz. Az új német polgári törvényekkel foglalkoztak, különösen Proelsz asszony és Stritt Mária, a kik franczia nyelven beszéltek. Itt is, mint a berlini kongresszuson, az illető országnak a nyelve szerepelt mint hivatalos organum a különböző nemzetek között. Proelsz asszony beszédében új volt a hallgatóság előtt annak a hangoztatása, hogy a nő munkáját a háztartásban is értékesnek kell tekinteni és csak úgy mérlegelni, mint a házon kívül végzett gyári vagy ipari keresetet. Ez a felfogás különben most nagyon

foglalkoztatja a női mozgalom vezetőit, még azzal a gondolattal is foglalkoznak, hogy az asszony a férjnek tett szolgálatokat fizettesse meg vele, s így tűntesse fel a megtakarítást, a mit házi teendőinek végezésével szerez. Természetesen nem az intelligens, hanem a munkásosztályról van szó, a hol a férj az asszonyt, ha apró gyermekei miatt nem állhat munkába, csak tehernek tekinti és gyakran nélkülözésnek teszi ki. Stritt Mária a nők választási jogát hangoztatta. Míg az el nem érthető, minden munka csak fél munka lesz és marad is. Nagy lelkesedéssel járultak véleményéhez; általában véve a külföldi női gyűléseken a választási jog kérdése és a munkásnők sorsának tárgyalása mindig gyujtó és izgató hatással van a kedélyekre.

Egyik legkiválóbb szónoka a kongresszusnak Bridel tanár volt Genfből, a ki ismeretes jogtudós a női kérdés terén, és a ki magát egész büszkeséggel vallja a svájczi női mozgalom egyik vezetőjének. A nőknek egyforma törvényes helyzetet és jogokat kiván a férfiakkal, ugyanolyan megítélését az erkölcsi vétségeknek; kétféle erkölcsiség ne létezzék; vagy épen olyan szigorúan itéljenek a férfiakról is erkölcsi tekintetekben, mint a nőkről; vagy pedig legyenek elnézők a nőkkel szemben is. Egy orosz, Nelikoff, azt a gondolatot pendíti meg, hogy a leányokat és fiukat gazdasági szempotokból egészen egyenlővé kellene tenni. Egyformán iskoláztatni, pályát választani, és önállóvá tenni őket 25 éves korukig, a mikor azután megházasodnak vagy férjhez mennek s tovább haladnak az élet útjain. Ez volna szerinte a legjobb megoldása a női kérdésnek.

Egy másik nevezetes szónok Frank Louis beszédében a legérdekesebb az volt, hogy minden országban egy ügyosztályt kell felállítani a miniszteriumban, a mely állandóan foglalkozzék bizottságokban, tanácskozásokban és rendeletekkel a munkásnők helyzetével. Ebben az ügyosztályban ne csak miniszteri hivatalnokok, hanem képviselőházi tagok, különböző hivatásbeli egyének, de a mi fődolog, nők is legyenek. Csak akkor lenne igazán segítve és rendezve a munkásnők ügye, ha ez nemzetközileg történhetnék és ezért központi hivatalt kellene létesíteni. Természetesen ezt a

kitűnő eszmét a kongresszus nagy lelkesedéssel fogadta. A német delegátusok kijelentették, hogy az eszméhez elvileg hozzájárulnak, Anglia és Franciaország is csatlakozott.

Mint már említettem a női kérdéseket szolgáló sajtó alapítása és egyesítése is tárgya volt a kongresszusnak. Mdme Chéliga Franciaországból három nagy osztály szervezését ajánlotta: az elsőt a tudományok, a másodikat a női munkára és egy harmadikat a női jogokra. Frank úr pedig szorosabb csatlakozásra szólította fel a különböző országok képviselőit. Egyelőre egy naptár kiadását ajánlotta, továbbá kézikönyvet az egész világon folyó női mozgalomról, végre egy nemzetközi iroda felállítását, a mely a sajtóra hasson és mindent összegyüjtsön a mi a kérdésre vonatkozik. Morgenstern Lina asszony felszólalására elhatározták, hogy a nemzetközi irodával a három világnyelven, németül, angolul és francziául leveleznek. Az eszmét nagyon helyeselték és sokan jelentkeztek mindjárt mint levelezők és előfizetők a különböző országokból. Az első szám nemsokára meg is fog jelenni.

Cauer Minna asszony a következőkben foglalja össze a kongresszus eredményét: «A külföldi női mozgalom három fontos kérdésben összpontosul. 1. A nők jogi helyzete a törvény előtt. 2. Az erkölcsiség kérdése. 3. A munkásnők helyzete. Ezt a három oldalát a női mozgalomnak minden erővel és alapossággal kivánják tárgyalni és diadalra juttatni. A női jogok közül legfontosabb a választási jog kivívása; az erkölcsi kérdésekben az, hogy minden nem felett egyenlő szigorúsággal kell itélni és a nőnek is teljesen önálló helyzetet adni; a munkásnők kérdése pedig a díjazás és a munkaidő rendezésében, a munkásokat védő törvények meghozatalában, a konkurenczia kérdésében és a gyári egyesületek szervezésében fog megoldást találni.»

Azt hiszem tisztelt szakosztály, hogy nemsokára eljön az az idő, sőt már nagyon közel is van, a mikor nekünk is szorosan csatlakozni kell a külföldi nagy női mozgalmakhoz. Mi sem térhetünk ki az általános áramlatok elől, a munkásnők sorsa nálunk is rendezésre vár, az erkölcsi kérdéseket nekünk is tisztázni kell.

De mindenek előtt arra volna szükségünk, hogy tanulmányozzuk a külföldi mozgalmakat, ezt pedig csak úgy tehetjük, ha hirlapot alapítunk, a mely tisztán csak a női kérdést szolgálja.*

A mi kitünően szerkesztett «Nemzeti Nőnevelés»-ünk már pedagogiai czéljainál fogva sem vállalkozhatik a női kérdésekre vonatkozó külföldi és hazai összes közlemények kiadására. Bizonyosan feltünt sokaknak velem együtt, hogy a hazai lapok közleményei úgy a berlini, mint a brüsszeli kongresszusról csak komikus szinezetü és értelmü tudósításokat adtak, daczára annak az igazán komoly munkának, a mit mind a kettőn a nők végeztek. Ha volna hirlapunk, a melynek hasábjain folyton figyelemmel kisérhetnénk a külföldi eseményeket s foglalkozhatnánk főképen a saját ügyeinkkel; akkor talán még sokkal több pártfogót és barátot szerezhetnénk a nők ügyének s ellenségeinket is meggyőzhetnénk arról, hogy a nők munkájokkal csak az emberi kulturális intézményeket akarják előbbre vinni s a haladás zászlóját tudományos téren épen úgy mint a társadalmin első sorban a haza javára kivánják lobogtatni. Ne féljen attól senki, hogy ebben a küzdelemben el fogjuk veszteni nőiességünket, vagy kihal belőlünk az anyai szeretet! A mi a nőben szép, jó, igaz és nemes, mindig is az marad: Jöhetnek új állapotok, új eszmék, a melyek kormányozzák a világot, de ez a mi bennünk örök, nem változik meg soha.

Budapest. *Radnay Jenőné.*

* A «Magyar Bazár»-nak rendes rovata van e czélra, s más női lapjaink is örömmel nyitják meg hasábjaikat e nemes törekvéseknek. Azt hiszem első sorban azokat a kinálkozó alkalmakat kellene felhasználnunk, melyek koczkázatot nem követelnek. *Szerk.*

PEDAGOGIAI ÚTI TANULMÁNYOK.*

Tisztelt szakosztály! Ezen czím alatt bátorkodtam a mai előadásomat a t. elnöknél bejelenteni, de előre meg kell mondanom, hogy ezen czím felolvasásom tartalmával talán nem egyezik meg tökéletesen.

Igaz, hogy én is utaztam a szünidő alatt, de utazásom valódi czélja nem volt iskolákat látogatni, idegen külföldi szakemberekkel találkozni, pedagogiai eszmecserét folytatni, pedagogiai tapasztalatokat gyüjteni és végül ezeket itthon élőszóval vagy irásban közölni. Ha mégis bátorkodom a tisztelt szakosztály becses figyelmét kikérni a mai igénytelen előadásomra, erre a következő két ok bátorít fel.

1. A szakosztály tisztelt elnökének az szakosztály első ülésén előadott felszólítása, melyben kéri, hogy mindazon tagok, kik ez idén utazásukon pedagogiai tanulmányokat tettek, ezeket üléseinken közölni sziveskedjenek. Ezen felszólítás nekem nagyon tetszett, úgy, hogy felserkentve éreztem magamat a mai «Pedagogiai úti tanulmányok» cz. felolvasásom bejelenteni, mert valóban utaztam, pedagogiai észrevételeket tettem, didaktikai tapasztalatokat gyűjtöttem, csak az a baj, hogy ezekről naplót nem vezettem és helyesebben jártam volna el, ha a mai felolvasást «Pedagogiai úti benyomások» czím alatt jelentettem volna be.

2. A másik ok, mely engem felbátorít, az azon véleményem, hogy pedagogiai tapasztalatokat nemcsak az iskolákban, szakférfiakkal való társalgás által lehet szerezni, hanem az élet nagy iskolájában, a társadalomban, az utczán, a vasúti kocsiban is.

* A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztályában tartott előadás.

Közléseimet tehát egyrészt a látott iskolai ügyekre, másrészt a társadalmi és egyesületi életre fogom kiterjeszteni.

Mindenekelőtt bátorkodom a t. szakosztályt két iskolai kiállításba vezetni:

Az első kiállítás melyet láttam, a *bodenbachi* kerületi iparkiállítás volt. Ott csak a Bodenbach városi- nép- és polgári iskola, továbbá a gyermekkert és az iparos iskolák voltak képviselve. Itt nem a mennyiség, hanem a minőség tett rám kellemes benyomást.

A tanulók irásbeli munkálatai, rajzai és irásai úgy voltak bemutatva, hogy ezekből a tanítók pedagogiai tapintata, módszere, szorgalma és lelkiismerete, továbbá a gyermek fokonkénti haladása volt látható. Minden tokban pl. 20—30 füzet volt, minden füzetben 20 dolgozat. Ezekben minden feladvány a kelettel volt ellátva, úgy, hogy észrevehette a látogató, miszerint minden tanuló havonként két feladványt dolgozott, melyek a tananyag közös begyakorlására szolgáltak. Ha örömmel győződtem is meg arról, hogy ezen ipar- és közoktatásügyi kiállítás távolról se hasonlítható össze a múlt évi magyar országos kiállítással úgy szépségre, mint czéljára nézve; de a kiállított iskolai dolgozatok azon kivánatot keltették keblemben, bárha a mi kiállításunkon is minden városi iskola ily módon képviseltette volna magát.

A második iskolai kiállítást *Lipcsében* látogattam meg, hol a lipcsei városi iskolák voltak láthatók a lipcsei csarnokban. A népiskolák nem voltak képviselve, a népiskolai ifjuság munkálatai nem voltak bemutatva, de a sok városi nép és polgári iskola kiállított fényképei már eléggé hirdették a lipcsei városi hatóságnak a népiskolaügy iránti érdeklődését és áldozatkészségét. Egy czélszerűen és jól felszerelt népiskolai tantermet láttam ott, czélszerű padokkal, butorokkal és taneszközökkel. Annyira tetszettek czélszerű tentartóval ellátott padjai, hogy a készítő asztalos nevét fel is jegyeztem és ezennel közlöm is. Az illető czíme: Wilhelm Deutschheim, Lipcse, Schenkendorferstrasse. Láttam ugyanott ezenkívül egy szépen és czélszerűen bebutorozott természettudományi tantermet többféle szemléleti eszközzel. Egy taneszközt a szín és alak érzék fejlesztésére és egy táblát a lipcsei

talaj átmetszetének szemléletére. De különösen érdekes volt az ipar- és tovább képző iskolák kiállítása. 30 különböző iparos iskola, így pl. a timárok és vendéglősök iskolái bemutatták sajátságos foglalkozásukra vonatkozó szemléleti eszközeiket és tanulóiknak munkálatait. Minden füzet első gyakorlata az illető tanoncz életrajza volt. A feladványok közt mindenféle üzleti nyomtatványt lehetett látni, melyet a tanulók töltöttek ki. A taneszközök közt a technologiai eszközök teljes joggal kötötték le a látogatók figyelmét. A természeti anyagok alkalmazása, a művészeti tárgyak, a papir- és posztókészítésének fokonkénti fejlődése, mind ez czélszerűen volt bemutatva. Még érdekesebbek voltak a különböző állami ipariskolák kiállításai, melyeket a nagy iparcsarnokban mutattak be. Az idő rövidsége miatt ezek szervezetéről, berendezéséről, tantervéről nem szólhatok, csak bátor vagyok néhány erre vonatkozó közleményt bemutatni, melyekből az ez iránt érdeklődők a kellő tudósítást meríthetik. A legfelsőbb iskolák közt engem leginkább a hires lipcsei egyetem kiállítása és itt különösen a pszichologiai laboratorium érdekelt, melynek berendezője Dr. Wundt tanár a kisérleti pszichologia hires megteremtője és nagymestere. A fiziologiai kisérleti lélektan egész új tudomány és nagyon eltér az eddig divatban levő metafizikai vagy spekulativ lélektantól. Ezen tudomány minden belső lelki tüneményt pl. az aperczepcziót, az eszmetársítást, a feledést, az iger első hatását, a visszahatást stb. a kisérletek ellenőrzése alá teszi, valódi, létrehozandó, fokonkénti külső behatások segítségével. Négy szekrény volt telve ezen teremben új és szellemes készülékekkel, melyek pszichologiai kisérletekre szolgálnak.

Itt láttam pl. a *Hypp-féle kronoskopot*, ez egy óramű két mutatóval, melynek egyike egy tized, a másik pedig egy ezred másodperczet mutat és melynek segítségével mérhető az az idő, mely elmúlik azon másodpercztől fogva, melyben egy inger a kisérlő emberre hat, azon perczig, melyben az illető ezen ingerről tudomást nyer.

Az *ergograf*, melyet szintén itt láttam, egy készülék, melyet Mosso olasz tanár talált fel, s mely az elfáradás mennyiségének

és minőségének meghatározására szolgál. Többféle mérőkészülék volt még itt, egy pl. a szinérzék meghatározására. Én azon kivánattal hagytam el ezen termet, hogy vajha a budapesti egyetemen is lenne egy tanszék a kisérleti pszichologia számára.

De nemcsak a kiállításokat néztem meg, hanem itt-ott az iskolákat is látogattam. Marienbadban szerencsém volt találkozni Trettina asszonynyal, a budapesti községi iskolák egyik tanitónőjével és felszólítása folytán vezettem a tudvágyó úrnőt az ottani nép- és polgári iskolába. Lent a földszinti folyosón olvastuk a következő falragaszokat: «A czipőt le kell tisztitani. Jobbra kell kitérni». És ezt nagyon helyeslem, mert azt gondolom, hogy már az ifjuságot rá kell szoktatni a hirdetések olvasására, ezek követésére, a jónak tudására és gyakorlására. — Ugyanezt láttam sok drezdai iskolában is. Igy pl. sohasem láttam, hogy Drezdában valaki a szabad téren alkalmazott padokat bepiszkolná, vagy azokra lépne. Minden padon olvasható e felirás: «Kérjük a padokra nem lépni és ezeket tisztán tartani». Az ifjuság ne tanuljon csak irni és olvasni, hanem tanulja a jó erkölcsöket követni is. Ezen kis eltérés után kövessenek engemet a marienbadi iskolába, hol nem találtam ugyan valami különöset, csak az az említésre méltó, hogy a természetrajzi muzeum nagyon gazdag, hogy az ajándékozott tárgyak száma igen nagy és hogy ezek az ajándékozó nevével vannak ellátva.

Az igazgató, ki most el van foglalva az új nép- és polgári iskolaépület felszerelésével, megmutatta nekünk a most épen érkező butorokat és taneszközöket, melyek közül az iskolabizottság a legczélszerűbbeket meg fogja szerezni az új iskola számára, melynek fekvése valóban gyönyörű lesz t. i. az erdőben van és hegyen.

Drezdában hol nővérem és rokonaim laknak, már gyakran voltam; az ottani iskolákat és a tanári testület egy részét jól ismerem s erről már többször tartottam felolvasást a fővárosi egyesületekben. A budapesti népnevelők egyesületében indítványoztam pl. egyszer, hogy a budapesti tanítótestület — épúgy, mint a drezdai — egy budapesti iskolai muzeumot léptessen

életbe, hol mindazon tárgyakat gyüjtsék össze, melyek Budapestre és környékére, valamint történetére vonatkoznak — és melynek főczélja lenne Budapestnek és környékének szemléleti ismertetését elterjeszteni. Egy másik felolvasást a pedagogiai társaság ülésén tartottam, hol a drezdai gyenge elméjű tanulók számára létesített és áldásosan működő iskolát irtam le és indítványoztam, hogy intézzen a pedagogiai társaság a fővárosi hatósághoz feliratot ily intézet életbeléptetése érdekében.

Ámbár tehát jól ismerem a drezdai iskolákat, mindig vágyom az ottani tanférfiakkal találkozni.

Ez idén többek közt dr. Grietzel iskolai tanácsos urat látogattam meg, kinél különös nyájas fogadtatásban részesültem és a ki ezen alkalommal két füzetet volt szives nekem ajándékozni. Mind a kettő igen tanulságos és ezek alapos ismertetése már egy külön felolvasást igényelne.

Az első füzet a drezdai fővárosi iskolai tanács 1895. évi közigazgatási jelentése. E szerint 1895. évben volt Drezdában 9 magasabb tanintézet 3300 fiuval 274 leánynyal és 206 tanerővel, továbbá 51 polgári és kerületi népiskola 34,000 tanulóval és 871 tanítóval, ezeken kívül volt még sok magán-, ipar-, kereskedelmi- és tovább-képző iskola is.

A tanulók tandíja különböző. A gimnáziumi vagy reáliskolai tanulók évi tandíja 120 márka, a magasabb leányiskolai tanulóké 144 márka, a polgáriskolai tanulóké 40 márka és a kerületi népiskolai tanulóké 7 márkára rugott. A tandíj összege 1895. évben 763,000 márkát tett. Egy polgári iskolai növendék évi költsége 4 márka, egy kerületi népiskolai növendék költsége 3 márka volt. Drezda továbbá fertart 16 gyermekkertet, ámbár a törvény ezt meg sem parancsolja, továbbá 4 iskolát gyenge elméjű gyermekek számára, 1 javító-intézet és 1 iskolát dadogó gyermekek számára.

A tanárok és tanítók fizetése nincsen közölve, mert ez egy másik hatósági jelentésben található, de a többi adatok is érdekesek és csak az idő rövidsége kényszerít engem ezek ismertetéséről lemondani.

A 2. közlemény, melyet ezennel bemutatni szerencsém van, a drezdai evangelikus polgári iskolák terjedelmes tanterve. A drezdai polgári iskolák 8 osztályú népiskolák, melyekben az ottani népiskolai tantárgyak mellett a franczia nyelvet is tanítják. A tanterv készítője Eichenberg kir. ker. tanfelügyelő és néhány polg. isk. igazgató. Ebből kiderül, hogy a szemléleti oktatás, melyet mostanában sok pedagogus ki akart küszöbölni a népiskola alsóbb osztályaiból, a drezdai iskolákban még mindig, mint különálló tantárgy szerepel és hogy ezen tantárgynak hetenként 4 leczke van szentelve, de minden egyes leczke csak 40 perczre terjed; ezt azért említem csak, mert egy fővárosi iskola leczkerendjében azt vettem észre, hogy ott 2 óra volt egymásután jelölve a beszéd- és értelemgyakorlatokra. Én ezt sokaltam, egészségtelen, idegbajt okozó szellemi túlterhelésnek nyilvánítottam; de kifogásaimat nem vették tekintbe. A nyelvtanra ott csak 2 óra, de a helyesírásra és fogalmazási gyakorlatokra már a III. osztályban heti 1—2 óra van szentelve. A számtant az alsóbb osztályokban hetenként 8-szor, de mindig csak 30 perczig tanítják. A leányiskolában ellenben a számtanra kevesebb heti óra van szentelve, mint a fiuiskolákban, mit ismét nem helyeslek. Míg a helyrajzi oktatás t. i. Budapest ismertetése minálunk csak a III. osztály külön tantárgya, addig a drezdai iskolákban a főváros leírását minden osztályban tanítják, a mi nagyon helyes, mert az alsóbb osztályú gyermekek művelődési fokának és felfogási képességének nem felel meg, hogy csak a III. osztályban tanítsák kimerítően ezen fontos tantárgyat.

A természettant a fiuknál a három felsőbb, de a leányoknál csak a felső két osztályban tanítják, ez alkalmasint azért van, mert a női kézimunkák tanítására a felső hat osztályban *hetenkint 4 óra van szentelve.*

Még sok megjegyzést szerettem volna közölni, annál is inkább, mivel a közös tanterv készítése nálunk is aktuális kérdés s mivel a főv. tanítótestület és a fővárosi iskolai hatóság, már több év óta egy közös népiskolai tanterv készítését és kiadását tervezi és ezen az imént bemutatott tanterv sok tanulságosat tartalmaz.

Attól tartván, hogy a szakosztály becses türelmével visszaélek, csak még néhány egyesület működéséről kivánok említést tenni. Ilyen pl. a drezdai női kereseti egyesület. Ilyféle nőegyesület volt nálunk a Nőiparegyesület, melynek működése még a 70—80-as években sok szép eredményt mutatott fel. A Szentkirályi-utczai állami nőipar iskola palotája még most is hirdeti ezen 20 évvel ezelőtt virágzó egyesület tevékenységét. Mig a mi egyesületünk pár éve megszünt, a drezdai mult évben ünnepelte 25 éves fenállását, melynek jubileumi jelentését ezennel van szerencsém bemutatni. Ezen egyesület többféle szakiskolát tart fenn, melyeket évenként 220—250 tanítvány látogat, melyekben 17 tanítónő és 6 tanító működik és melyek fentartási költsége évenként 30,000—50,000 márkára rug.

Végül engedelmet kérek, hogy még egy valóban nevezetes intézetről tegyek említést és hogy ennek alapszabályait bemutassam. Ezen intézetnek czíme: «Drezdai olvasó társaság». Ezen muzeum-egyletnek czélja a szellemi műveltség terjesztése. Ezen intézményt az idegenek egyesülete léptette életbe és az idegenek az illető muzeum termeit napi $^1/_2$ vagy heti 1 márka belépő díj mellett használják. Ott az idegen utazó alkalmat talál sokféle napi és heti ujságokat és sok kitünő szaklapot olvasni, előkelő drezdai hölgyekkel és urakkal és sok idegennel megismerkedni.

Ha még tekintetbe veszszük azt, hogy Drezda székesfővárosunknál kétszerte kisebb és hogy még ezenkivül egy nagy fővárosi könyvtárral, 10 kisebb kerületi könyvtárral és hogy egy nagy, 12 teremből álló, városi muzeummal dicsekedhetik, akkor bizonyosan mindnyájunk keblében feltámad azon hő kivánat, hogy szép fővárosunkban is lépjen életbe ily czélszerű olvasó társaság; történjék már Budapesten is valami a népmüvelődés előmozditásáért, nemzeti nyelvünk terjesztéseért — és végül legyen Budapestnek is egy nagy könyvtára és egy fővárosi muzeuma, — a mi a legutóbbi napilapok közleményei szerint rövid időn meg is valósuland.

Budapest. *Léderer Ábrahám.*

KÉZIMUNKA OKTATÁSUNK.

Nem egyszer énekelték már meg — versben és prózában — a női munka áldását, becsét. Kit érdekelhet ma e kérdés? mikor, hallottunk róla únos-untig eleget.

Csakhogy a legszebb eszmék divatból kimennek, s mit jól tudunk, ügyet sem vetünk arra, ha más divatosb eszméket követve, tulzott mértékben egynek hódolunk. Ezt látom itt is. Bár mennyit írtak és beszéltek eddig a női munka szentségéről, ma mégis mellőzésben részesül. Tettleg legalább. A reformok szakát éljük minden téren, s törekvésünk ujítni mindenütt elvonja gondunk ettől; «a régit nem becsüljük, s a mit már birunk, nem fejtjük tovább». Kimondjuk százszor, hogy «munkára neveljünk», és «önállóvá tegyük a leányt» s aztán könnyítünk rajta minden lépten, felmentjük a tornától, rajztól s a női munkától, maholnap *minden munkától* egyaránt.

Van valami visszásság kétségkívül nőnevelésünk mai rendszerében, vagy legalább abban, a hogyan e rendszert felfogjuk, a hogyan ahhoz alkalmazkodunk. Abból a helyes felfogásból indulunk ki, hogy a megváltozott gazdasági és társadalmi viszonyoknak megfelelőleg keresetképessé kell a leányt tenni, hogy megállhassa helyét ő is az élet viharaiban. De úgy tetszik nekem, hogy nagyon is e kivételes esetre dolgozunk, vagy hogy nem helyezünk kellő sulyt arra, a mi általánosan szükséges. A leányok hivatásszerű képzése háttérbe szorul. Egy igaz és helyes részleges elv kedveért mellőzzük az egyetemest.

Pentsy József úr a «Nemzeti Nőnevelés» mult havi számában jónak látta szót emelni a «magyaros kézimunka» érdekében Úgy tetszik nekem, hogy sokkal indokoltabb ma, mint valaha, ál-

talában a *női munka* s különösen a női kézimunka érdekében felszólalni. Nem akarom e felszólalás szükségességét olyan elméleti fejtegetésekkel igazolni, melyek épen mert sokszor hangoztatták azokat, idejüket multák. Egyszerüen rámutatok a következő tényekre.

Hazánkban a női munka a közelmult negyedszázad előtti időt tekintve — hanyatlóban van. Csodálni való nincsen a dologban, hisz annyit és annyifélét tanul azóta az ifjú leány, hogy időt rája alig is vehet. Természetes gyermeki restségének segítségére jő sok esetben az oktalan szülői szeretet, s a megbámult tudós kisasszonykát nem is szorítja munkára akkor sem, ha ennek komoly szükségét látja. Hogyan gyötörné még ő is a szegény, kedves gyermeket, kit az iskola úgy is nehéz munkára fog! S ez az elnézés lesz egyrészt az oka, hogy felnő a lányka a nélkül, hogy a munkát megszokta, a nélkül, hogy a munkát megszerette volna.

De a szülő itt csak részben a hibás. Az iskola, ha elveszi a gyermeket a szülőtől, adja meg neki mindazt, a mit igért, mindazt, a mire a gyermeknek egykor szüksége lesz. Adja meg azt is, mit hajdan az anyjától tanult; adja meg neki *a kézimunka ismeretét* is. Erre — a mai gazdasági és társadalmi viszonyok mellett is — minden nőnek egyaránt szüksége van. És tanítsa nekik a kézimunkából azt, a mire igazán szüksége van. Merész szót mondok, — tisztelet a kivételeknek — *az iskola e feladatának ma egyáltalában nem tesz eleget!*

Ott szerepel ugyan minden leány-iskolánk órarendjében a kézimunka-tanítás — heti 2 órával — de e kézimunkaoktatás eredménye végtelen kevés és nagyon értéktelen. Először is ez az idő a tárgy fontosságához képest rendkívül csekély, s elhelyezéséről és felhasználásáról sincs kellőképen gondoskodva.

Az a kézimunka óra, a mit téli időben reggel 8—9 és délután 3—4-ig tartanak, édes keveset ér. Aztán úgy beékelve a többi órák közé, egy-egy órai munkatanítás szintén nagyon csekély eredményű. A szünperczek betudásával egy óra csak 50 percz még a legnagyobb pontosság mellett is, s bizony 40 perczet sem ér, ha a munkák előszedését és elrakását a kellő rendben eszkö-

zöljük. Negyven percz, a mely idő alatt — néha népes osztályokkal — bizonyos munkanemet megértetni, megtanultatni kell. Hol van az idő a kellő gyakorlásra, munkásabb tárgyak elkészítésére? Dicséretes kivételt tevő iskolák úgy segítenek a bajon, hogy a kellő formaságok megtartása mellett (külön helyi tanterv készítése, a felettes hatóságok külön engedélye) több órát vesznek fel a tantervbe s az eredmény teljesen kielégítő, a haladás a többi iskolák haladásához képest szembetünő lesz. Ilyen haladást láttunk több éven át — hogy a többi közül egy példát említsünk — a kecskeméti polg. leányiskolában.

De nemcsak a csekély idő reáfordításával vét igen sok iskola a munkaoktatás ellen. Nagyobb baj az, hogy ezt a csekély időt sem értékesítik kellőképen s olyan munkanemek tanítására pazarolják el, melyekben kellő eredményt elérniök az idő elégtelensége miatt sem lehetne, s melyeknek a leány az életben aránylag a legkevesebb hasznát veszi. Elégszer elmondták már előttem is, hogy iskoláink kézimunka kiállításán megdöbbentő sok a díszmunka, a drága időt és pénzt emésztő hímzés stb. Tompa — az öltözködésre czélozva, írta egyszer — «Főispánnét alispánné, ezt esküdtné látja, papleánynak grófleányról készül a ruhája». Épen ilyen utánzási ösztön vezeti iskoláink nagy részét a munkaoktatásban. A kiállításokon szemlére vannak téve a magasabb rendű iskolák, különösen az ipariskolák remek kivitelű díszmunkái, s egyéb tanulság helyett arra szolgálnak, hogy sokhelyt ma már az elemi iskolákban is utánzásukra törekszenek. Feljogosít ez állításra nem csak a szülők szertehangzó panasza, hanem az a tapasztalat is, a mit az ezredéves kiállítás alkalmával szereztem. Az az iskola, mely helyes tantervet, helyesen vitt volna keresztül, mely azt tanította volna, a mi fokozatánál fogva igazán megillette: ritka volt, mint a fehér holló.

Abból, hogy a leányiskolák a tanítási anyagot nem helyesen választják meg, következik első sorban a szülők sok jogosult panasza. «Sok a költség a munkaanyagra, s fölösleges időtöltés a divatos kézimunkák nagy része.» Ez az oka a legtöbb felmentésnek. A hol azonban az iskola helyes nyomon jár, és a szépérzék fejlesz-

tésének kellő figyelembevétele mellett is a hasznos munkanemeket és ezek között a *varrást* tanítja első sorban, ott nagy buzgósággal támogatják a szülők az iskolát, s ritka egyértelmüséggel szorítják gyermekeiket feladataik pontos elvégzésére.

Meg kell jegyeznem, hogy a kézimunkaoktatásunkban mutatkozó rendszertelenségekért *nem egyedül tanítónőinket* teszem felelőssé. Ők csak gyengék az ár ellen úszni, s ma a divatos pædagogiai áramlatok között hiába keressük a női munkát. A világosság felülről terjed s bizony, a kik felül állanak, hivatva vannak az ilyen elhagyott mezőket is bevilágítani. De nekem úgy tetszik, hogy leánynevelésünknek épen ez a kérdése az, melylyel intéző köreink ez idő szerint legkevesebb érdeklődéssel foglalkoznak. Akármilyen ragyogó tájakat varázsol is leánynevelésünk jövőjének távlatából szemeink elé a nőnevelésügyünk javára megindult különféle irányú üdvös reformmozgalom: engem nem káprázt at el. Örülök minden helyes javításnak, de fáj a szivem mégis az elhagyott sötét mezőkért.

Az ellentét kedveért is kénytelen vagyok felsóhajtani: nem így volt ez az én időmben! Az én időm alatt természetesen én is, mint mindenki, fiatalabb éveimet értem, de nem a fiatalkor rózsaszinű szemüvegén nézve, látom a 15—20 év előtti korszakot a munkaoktatásra nézve kedvezőbbnek. Valósággal más idők voltak azok e részben. Ha végig lapozzuk a közoktatásról kiadott miniszteri jelentéseket, évről-évre találunk benne adatokat, melyek a munkaoktatás javítására és fejlesztésére tett intézkedésekre vonatkoznak. Az egyes tanítónőképző-intézetekben a munkaoktatásra nagy gondot fordítottak; külön munkatanítónő-képző tanfolyamokat tartottak fenn; tanítónőket a hazai és külföldi népipar tanulmányozására küldött ki az állam; szünidei tanfolyamokat rendezett vidéki munkatanítónők, illetve elemi iskolai tanítónők számára. Bizony ezt az érdeklődést ma hiába keressük, s azért nem csoda, ha csak elvétve akad egy-egy tanítónő a sok között, a ki a munkaoktatás javítására a maga ösztönéből tesz többé-kevésbbé sikertelen kisérletet. Ha soká így tart, megszünnek ezek a kisérletek is, s munkaoktatásunk mindjobban-jobban eliszaposodik.

Ma már sok minden helyes intézkedés megszünt, a mi évekkel ezelőtt a munkaoktatás fellendítésére volt szánva, s a mi, hogy sikerét lássuk, csak egy kis támogatást, gondozást igényelt volna. Az évek előtt szervezett egyes intézmények helyesebb mederbe való irányításával és megfelelő továbbfejlesztésével, hol kellene ma állani munkaoktatásunknak? Ezelőtt 20 évvel két önálló ipartanítónőképző-intézetünk is volt; ma már be vannak szüntetve a polgári és elemi tanítónőképzők mellett fennállott ilyen tanfolyamok is. Az elemi iskolai munkaoktatás czéljait tekintve, az elemi iskolai tanítónőképzőkben nyujtott képzés természetesen teljesen elegendő; s a mennyiben minden elemi iskolai tanítónő a kézimunkaoktatásra is nyer képesítést: mondhatjuk, hogy elemi iskoláink kellő képzettségű tanítónőkkel el vannak vagy legalább el lehetnének látva. Itt csak a tárgy főfontosságához mért buzdításra és helyes irányú vezetésre van a tanítónőjelölteknek szükségük az alkalom a képzés elsajátítására kielégítő.

Hogy mindamellett is elemi iskoláink munkaoktatása sem kielégítő, hogy tanítónőket nem is alkalmaznak elegendő számmal, s hogy sok helyen munkaoktatásról és egyáltalán egységes vezetésről és helyes, megállapodott rendszerről szó sincsen — annak feszegetését ezuttal mellőzöm. E helyett rá akarok mutatni magasabb fokú nőnevelőintézeteink hiányos munkaoktatásának okára. Ha az elemi iskolai tanítónők képzését a munkatanítás czéljaihoz képest elegendőnek találtam s az elemi iskolai munkaoktatás hiányait nem írhattam a tanítónőképzés rovására: itt a legteljesebb mértékben fel vagyok jogosítva azt tenni. Kézimunkaoktatásra képesítő magasabb fokú tanítónőképző-intézetünk ez idő szerint nincs is. Az állami polg. iskolai tanítónőképző-intézet a kézimunka külön szakcsoportjára nem vesz fel tanítványt, a más szakcsoportra készülők pedig a legnagyobb mértékű tulterhelés veszélye nélkül nem foglalkozhatnak egyéb tanulmányaik mellett még kézimunkával is. Azok, a kik az utóbbi években magasabb fokú iskolákra munkatanítónői oklevelet szereztek, tanulmányaikra magánúton készültek el. S milyen kevés elméleti tudást hoztak magukkal, arról a vizsgáló-bizottság tagjai tanuságot tehetnek.

Magasabb fokú képzettséggel biró munkatanítónőink eddig is kevesen voltak, ki áll helyükbe, ha a képzésről a jövőre gondoskodás nem történik? Az állami nőipariskola, melyben az összes női kézimunkákat a legtökéletesebb kivitelben tanítják, mely tehát a legmagasabb fokú kézimunkaoktatást adja, nem segíthet a hiányon, mert tanítványait megfelelő elméleti képzésben nem részesíti; kitünő munkásnőket nevel, de a tanítónőképzés czéljait nem szolgálja. Azok a fiatal nők, kik onnan kikerülnek — bár a kézimunkában az elégnél több jártasságuk van — csak nagy fáradsággal, mondhatnám óriási erőfeszítés árán szerezhetik meg maguknak a polgári iskolai munkatanításra képesítő oklevelet, melyet pedig csak aggodalommal lehet kezükbe adni, elméleti képzettségük elégtelensége miatt. A munkában való nagy ügyességük mellett is csak kétes értékű szolgálatot tehetnek a magasabb fokú nőnevelés ügyének; arra, hogy a munkaoktatás módszerét fejleszszék, hogy annak irányt adjanak, hogy a munkaoktatás elméletével és irodalmával foglalkozzanak, teljességgel nem alkalmasak.

Ezért van, hogy nálunk a munkaoktatás irodalmáról, vagy a kézimunka fejlődéséről nem is beszélhetünk. Az utóbbi 20 év alatt 3—4 német és egy franczia módszertani munkát fordítottunk le magyarra. Ez az egész. Munkalapjaink nemcsak külföldi minták után indulnak, átveszik a mintát s a szöveget az idegenből változtatás nélkül. De hol is találnának nálunk a munkaoktatással, vagy munkák tervezésével, minták szerkesztésével foglalkozó női munkatársakat? Ilyenek nálunk nincsenek. Az az egy-két dicséretes kivétel, csak megerősíti a tételt. A Mária-Dorothea Egyesület tanítónői szakosztálya buzdításképen több pályadíjat tüzött ki a munkaoktatás módszerével foglalkozó dolgozatokra: Egy dolgozat érkezett be egy buzgó tanítónőtől, ki Erdély egy kis zugában élvén — nem sértem meg vele, ha hozzá teszem — a világtól elmaradt, s így az utóbbi évek haladását, a külföldi irodalmat nem ismerte. Polgári és felsőbb leányiskoláink s tanítónőképző-intézeteink valamennyi munkatanítónője hallgatott. Hivatkozzam-e ellentétes külföldi példákra? Nem teszem.

A helyett, hogy tovább sopánkodnám a fölött, hogy hogyan áll a munkaoktatás ügye nálunk, milyen lehetne és milyennek kellene lennie, felsorolom azokat az intézkedéseket, melyek szerintem a munkaoktatás bajain segíthetnének, azt megjavíthatnák és helyes irányban tovább fejleszthetnék.

1. Nagyobb sulyt kell helyezni a munkaoktatásra és annak tanítási módszerére az elemi- és főként a polgári tanítónőképzőintézetekben. A polgári tanítónőképző munkaszakcsoportját szervezni kell.

2. Magánúton készülőktől az elemi tanítónői oklevelet és a polg. képzőintézeti osztály-vizsgálatokat szigoruan meg kell követelni.

3. Kellő pedagogiai képzettséggel biró, kiváló munkatanítónőket külföldre kell küldeni, a munkaoktatásnak — államköltségen való — tanulmányozása czéljából.

4. Pályadíjakat és jutalmakat kell kitüzni a női munkaoktatásra vonatkozó művekre.

5. Revizió alá kell venni a tantervet, s annak keresztülvitelét minden fokon a legszigorubban megkövetelni.

6. A tanterv és a módszer kellő ellenőrzése czéljából, kiváló pedagogiai képzettségű nőket kell a női kézimunkaoktatás felügyeletével megbizni, vagy e helyett a leányiskolák felügyeletét részben nőkre kell bizni.

Jól tudom, hogy ezek a pilulák nem orvosolják rögtön a bajt. Régen elvesztettem hitemet a pedagogiai csodaszerekben. De sokban hozzájárulhatnak ez intézkedések a türhetetlen állapotok megjavításához. A többit meghozza az idő. Ha képzettebb tanítónőink látják, hogy tevékenységük ezen iránya az eddiginél nagyobb figyelemben részesül, maguk is kiemelkednek vétkes közönyükből, s ha egyszer ők a hivatalos intézkedéseket buzgalommal és szakértelemmel támogatják, nem lesz többé okunk aggódni munkaoktatásunk jövője felett. Akkor a munkaoktatás nemcsak hasznos ismeretekre juttatja a leánynövendéket, de a leghatásosabb eszköz lesz leányaink hivatásszerű képzésére.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

SVÁJCZ ISKOLÁI ÉS EMBERBARÁTI INTÉZETEI.*

Mélyen tisztelt hallgatóim!

Engedjék meg, hogy egy félórára elvezessem Önöket a vadregényes Svájczba. Bár tartok tőle, hogy ez önökre nézve némi csalódással fog járni, mert én nem a glecserek tövébe vezetem önöket, a hol a havasi kürt méla búgása mellett az alkonyati fényben lángoló csúcsok szépségében gyönyörködik Baedeker utasítása szerint az öt világtájról egybesereglett turista sereg. Nem azt az ezerkezű Svájczot fogom én önöknek megmutatni, a melynek mind az ezer keze a pénzcsinálás mesterségével foglalkozik, hanem egy másik ezerkezű Svájczot, a melyet az élvezetet hajhászó turista nem is ismer, azt, a melyiknek mind az ezer keze a nemzeti művelődés munkájában, a szenvedők sebeinek bekötözésében és az erőtlenek gyámolításában foglalatos. Jöjjenek velem bizvást, mert ez a Svájcz van olyan szép, mint a hótól szikrázó felséges csúcsok vidéke és a lélek jobban felvidul tőle. Örülnék, ha tisztelt hallgatóim mindegyike találna az elmondandókban olyasmit, a mi figyelmére és érdeklődésére érdemes.

Ezúttal két dolgot szándékozom önök előtt feltárni, egyik Svájcz nevelésügye, másik Svájcz emberbaráti intézményei. Minket mindkettő érdekelhet, hiszen még mi is elején vagyunk közművelődési feladataink megoldásának, s azt hiszem, e feladatok megoldása közben bármelyikünk bármi csekély tapasztalatának hasznát lehet venni s így meg van a maga értéke.

Szeretném, ha az elmondandókat ebből a szempontból méltóztatnának megitélni.

* A «Szabad-Lyczeum»-ban tartott előadás.

Svájcz államélete abban különbözik a mienktől, hogy míg nálunk minden kérdésben a politikai szempont dönt, addig ott az államélet súlypontja a közművelődési intézményekre van vetve. Mint kis állam, nem játszik nagyhatalmasdit — így a katonai kiadások nem emésztik fel anyagi erejét. Mint köztársaságnak, nincs udvartartása — így a czivillista költségei nem terhelik az államháztartást. Mint a szó igaz értelmében demokratikus államban az állam főgondja a gyöngéknek, minden egyesnek megoltalmazása — így minden közteher a közjónak válik javára. Ezt tudják és érzik s innen a mi szemünkben bámulatos áldozatrakészségük minden közjótékonysági intézménynyel szemben.

Erre nézve csak két példát idézek.

Zürichben a svájczi jótékony nőegyesület* ápolónő iskolát és női- és gyermekkórházat szándékozik felállitani. Az intézet költsége mintegy fél millió frankra van előirányozva és azt közadakozás útján akarják előteremteni. Ma e czélra alig 20 ezer frank van együtt, a telket mégis megvették s tavaszszal már az épitéshez is hozzáfognak. Kérdésemre, hogy mertek belevágni, mosolyogva mondták: óh, jövő ősz előtt úgy se készül el, addigra pedig a szükséges összeg egyelőre 250,000 frank együtt lesz. 250,000 frank! Azt is hozzátette az illető: «Nálunk szivesen adakoznak, csak azt tudják, hogy valami jót tervez az ember».

Másik ilyen intézmény a Pestalozzi-menhely elhanyagolt fiuk számára, melynek eszméjét most két éve pendítették meg a Pestalozzi-emlékünnepkor. Ma e czélra közadakozásból 130,000 frank van együtt, az intézet jövő évben 50 tanulóra már meg is nyilik. Érdekes az intézet felállításának megokolása. «Az ily gyermekek gézengúz-jelöltek. Ez az intézet a társadalmat 100 leendő gazembertől szabadítja meg.** Azokból hasznos, derék polgárokat nevel.» Igy csinálják Svájczban a társadalmi politikát.

S ez az előrelátó gondosság vonul végig vörös fonálként e kis ország egész közoktatási rendszerén. Megmenteni a tudatlan-

* «Schweizerische Gemeinnützige Frauenverein.»

** T. i. jelenleg 127 elhanyagolt (verwahrlost) gyermek van.

ságtól s az erkölcsi romlástól a haza minden gyermekét s mindegyiknek erejét kifejteni és gyümölcsözővé tenni a közre, ebben csúcsosodik ki kulturpolitikai törekvésük.

S ezt az elvet keresztül is viszik. Hogy mi módon? Azt egykét adattal fogom kimutatni.

Első nagy lépés volt ez irányban az általános iskolaköteleztettségnek nem csupán kimondása, — hiszen ez ma már megvan mindenütt, — de teljes végrehajtása. A mi nem sikerült mindenfelé egyformán, de Zürichben pl. mintegy 20,000 iskolaköteles közül mindössze 100 marad iskolázatlan, az a 100, a kinek részére az előbb említett menedékház jövő évben már meg is nyílik.

Ez az eredmény azonban világos, hogy csak megfelelő intézkedések mellett volt elérhető.

Ily intézkedés első sorban az ingyenes oktatás, a melyet országos törvény rendel, még ennél is fontosabb azonban a összes népiskolai tanulóknak ingyen tanszerrel való ellátása, úgy, a mint az Zürichben van, a hol a város 20,000 tanulót lát el évente minden néven nevezendő tanszerrel.

Bámulatos, mennyit áldoz ez a város iskoláira. Budgetje 10 millió frank s ennek 25, mondd: 25%-a megy népoktatásügyi költségre, s még egyre szaporítják az iskolákat. Kérdésemre, hogy tehetik ezt? — azt felelték: «Ez a leggyümölcsözőbb befektetés, mert emberi munkában, szellemi és erkölcsi tőkében bőven megtérül». Ez is magasabb társadalmi politika.

Tessék ennek a dolognak gyakorlati jelentőségét megfontolni. A szegény szülő, akárhány gyermeke van, nem érzi a gyermeknevelés terhét.

Zürichben a szegény gyári munkás vagy napszámos 4 éven aluli kisdede napközben a bölcsődében — krippe — van, a hol gondját viselik, élelemmel ellátják, megetetik, megitatják, meg is fürösztik. A 4—6 éves gyermek az óvodában, a 6—12 éves iskolában van, de ha otthon nincs ki rá vigyázzon, egész este 8-ig az iskolában maradhat. T. i. a szegény iskolások részére ú. n. Kinderhortokat, gyermekmenhelyeket állítottak fel. Az ilyen Kindenhort abból áll, hogy a népiskola két termét játszószobának rendezik be, oda

gyülnek iskola után a szegény gyermekek, egyikbe a fiuk, másikba a leányok s egy-egy gyermekkertésznő felügyelete alatt játszanak egész este 8-ig, míg szüleik értük nem jönnek. Játékjuk pedig van mindenféle: bábú, főzőedény, piczi butor a kis lányoknak, faparipa, építőkoczka, ólom katona a fiuknak. A játéktárgyak adakozás utján gyülnek össze, a játékból kinőtt, módosabb, nagyobb gyermekek ajándékaiból. Ozsonnára pedig jó fél liter meleg tejet s jó karéj kenyeret kapnak a város költségén.

Az iskolás gyermekek tisztaságáról maga az iskola gondoskodik. Kéthetenkint valamennyi gyereket végigzuhanyozzák lágymelegvízzel az iskolai fürdőben, a szolga már úgy van felfogadva, hogy felesége a fürdetést is köteles végezni.

Tessék mindennek gyakorlati jelentőségét végig gondolni. A szegény szülőnek a gyermek nem kín, nem teher. A szegény ember nem fél megházasodni. Tessék megfontolni, mily kihatással van ez a családalapitásokra és a közerkölcsiségre. Az iskola nem jő összeütközésbe a szülői házzal. Tessék megfontolni, mily kihatással van ez az iskola nevelői befolyására. — A gyermekek közt nincs különbség: szegény gyermek, gazdag gyermek egyforma könyvből tanul, egyforma munkát végez, a módos gyerek nem nézi le a tandíjmentest, a szegény gyermek nincs kitéve megalázásnak. Tessék megfontolni ennek kihatását a gyermeki jellem fejlődésére s a demokratikus érzület megerősödésére. Zürichben magániskola nem boldogul. Jellemző a közfelfogásra az, hogy mikor mult évben egy tanácsbeli indítványt adott be arra nézve, hogy jövőben az idegeneket az ingyen tandíj s ingyen taneszköz kedvezményéből kizárják, a közgyűlés ez indítványt *egyhangúlag* vetette el, azzal a megokolással, hogy az iskolában gyermek és gyermek közt különbséget tenni nem szabad. Pedig Zürich népiskoláiban mintegy öt ezer idegen gyermek jár. A milliomos gyáros gyermeke egy iskolába jár, egymás mellett ül a gyári munkás gyermekével s a tanító nem tesz köztük különbséget. Tessék ennek a társadalmi életre kiható fontosságát megmérni.

S mi az eredmény ? Az, hogy e gyárvárosban a bennszülött

munkáselem közt az anarchikus törekvések nem találnak talajra s bár külföldről egyre szitják e mozgalmat, annak részesei kizárólag a Németországból becsődülő munkássöpredék közöl kerülnek ki. És hogy az esküdtszék a nyáron egy álló hétig ült együtt s a vádlottak között nem volt egyetlenegy svájczi, a gonosztettek elkövetői mind idegenek, főkép olasz napszámosok voltak.

Az iskolaügy részleteibe bele mennem itt ugyan nem lehet, legyen szabad azonban némely dolgot kiemelnem.

Ott van mindjárt az iskolák elhelyezése. Tökéletesebb berendezésű népiskolákat képzelni is alig lehet, mint a zürichiek. Nemcsak maga az iskola fekvése kifogástalan — jó levegőjű, egészséges, csöndes helyen, tágas udvar, gondozott kert közepette, nemcsak helyiség van bőven mindenre — előcsarnok, előszobák, ruhatárak, fürdőszobák, tornacsarnokok, stb., de fel is van szerelve az iskola úgy, hogy a tanítónak öröm benne tanítni. A szertárak is gazdagok — így a szemléltetés a tanítás minden fokán a legnagyobb mértékben érvényesülhet.

A mi bennünket meglephet, az, hogy fiuk leányok együtt tanulnak még a polgári iskolában is, egész 15 éves korukig. (Azonban csak a német Svájczban.) És, mint a tanítóktól értesültem, ez az együttlét sem a fegyelemnek, sem az erkölcsi állapotnak kárára nincs, sőt mindkét nembeli tanulóknak javukra van, a mennyiben a kötelességérzetet jobban kifejti bennük.

A fegyelmi állapot főtényezője azonban 3—3 évi egytanítós rendszer. Azaz, az iskolai hatóság pædagogiai szempontból mondotta ki, hogy a tanulók 3 évig egyazon tanító keze alatt legyenek, vagyis az első három elemi osztályon egyik tanító, a felsőbb három alatt a másik vezeti őket végig s ez idő alatt minden tárgyat, még a hit- és erkölcstant is, attól az egy tanítótól tanulják. Ezt a rendszert lehetőleg még a polgári iskolában is megtartják, a hol csak a művészeti s kézi ügyességi tárgyakra van esetleg külön tanító, holott az elméleti tárgyak osztályonkint mind egy kézben vannak. E körülmény a fegyelmezést nagyban megkönnyíti és lehetővé teszi annak a szép családias viszonynak a kifejlődését, melyet tanító és tanítvány közt jóleső meglepetéssel tapasztal az

ember. A fegyelem csupán a legszelidebb eszközök alkalmazása mellett is kifogástalan, sulyosabb kihágások alig történnek.

Nemtanító hallgatóimra való tekintetből áttérek előadásom másik tárgyára, t. i. Svájcz emberbaráti intézményeire. Elég legyen itt is Zürichre szorítkoznom, mint a mely Svájczot e téren is méltán képviseli.

Első helyen kell itt említenem azt, a mi félig még a népoktatás körébe vág: t. i. a testi-lelki fogyatkozásban szenvedők oktatásáról való gondoskodást.

A betegség vagy öröklés vagy egyéb ok miatt elmaradott fejlődésű gyermekek nem járnak a többivel egy osztályba. Azok részére kerületenkint összesen hat külön osztály van berendezve, minden különös elnevezés nélkül — kiegészítő osztály — a legkitünőbb tanítók vezetése alatt. Tanítótársaim jól tudják, mily bénítólag hat a tanításra az ily tökéletlen gyermekek jelenléte, a kik a többiek figyelmét szünetlen magukra terelik, a fegyelmet megrontják és azzal, hogy a gúnynak czéltáblául szolgálnak, társaik érzületére is rossz hatással vannak. Ily gyermeket láttam együtt vagy 30-at egy apostoli lelkű tanító, egy második Pestalozzi vezetése alatt. Nekem arról a tanítói önfeláldozásról fogalmam sem volt, a mivel ez az ember idegölő, nehéz feladatát teljesítette. A tanító az ily osztályban, természetesen, mindenik tanítványával külön kénytelen foglalkozni és a szív minden melegére s az elme minden leleményességére van szüksége, hogy e szegény tökéletlenek lelkéhez hozzáférkőzzék és az ő hibás észjárásukat jó útra terelje.

Az egészen hülyék külön intézetben vannak elhelyezve, melyeket jótékony egyesületek tartanak fenn. Itt is az az önfeláldozás ihletett meg, melylyel a Hausmutter s a két tanítónő e fél állati állapotban élő szerencsétlenekben az emberi értelem és lélek kialvó szikráját éleszgetni igyekszik. S annyira viszik őket, hogy hasznavehető cselédek válnak belőlük. Maga az intézet kertésze és cselédje is a volt növendékekből kerül ki.

A közkórházakról, a vakok és süketnémák intézetéről, a tudővészesek, görvélyesek menhelyéről, valamint a remek országos

tébolydáról nem is szólva, csak az üdülők otthonát említem még fel, melyben szegény üdülő betegeket tartanak, míg teljes erejüket vissza nem nyerik. A kiszolgálatot az üdülő cselédleányok végzik, kiket azután ennek fejében kitanítanak a főzésben, művasalásban s egyéb ily hasznos mesterségekben. Itt említhetem fel azt is, hogy a szünidei gyermektelepek eszméje is Zürichből indult ki, Bion nevű paptól, kit akkor e gondolatért névtelen levelekben galád szemfényvesztőnek, esztelen bolondnak nevezgettek, holott ez az intézmény fényesen bevált, világszerte elterjedt. Még Argentinában is fennáll, sőt Japánban is létesítésén fáradoznak. Ezen eszmének megérlelődése érdekes példája annak, hogy válik a kis mustármagból nagy fa. «Geniális koldus.»

A lelenczekről a Pestalozzi-intézetben gondoskodnak. Ez tanyai intézet, szépen berendezett gazdasággal, a hol a 40 apátlan, anyátlan lelenczet délelőtt az elemi iskola tárgyaira oktatják, a nap többi részét gazdasági munkával töltik, úgy, hogy 14 éves korukban kész gazdákul jönnek ki. A tehetségeseket azután tovább képeztetik. Az intézetnek megteremtője, lelke a most elhalt Tschudi volt, a költség, talán mondanom sem kell, hogy közadakozásból került össze. A 40 árva gyermeknek édes anyja, a ki reájuk mosott, varrt, foltozott, maga a Tschudi derék, tisztes felesége volt, a ki férjével híven megosztotta magaválasztotta, nemes hivatása terheit.

A férj, feleség ily összhangzó, szép együttmunkálását Zürichnek még egy, talán a legkiválóbb jótékonysági intézetében találtam: a nyavalyatörősek menedékházában. Ez az intézet igazán páratlan a maga nemében. Azokat a szerencsétleneket iparkodik visszaadni az emberi társadalomnak, kiket testi- és erkölcsi nyavalyájuk e társadalom részéről sokszor a legdurvább bántalom tárgyává tesz. Abból indultak ki, hogy ez a baj ép úgy betegsége a léleknek, mint a testnek. S ezért a gyógyító eljárást is úgy intézték, hogy az a léleknek a testtel együtt adja meg a gyógyulást. Maga a hely megválasztása is e végből történt. A városon kívül eső magaslaton épült, csodaszép kilátással a tóra s a havasokra. Máshol ily helyre vendéglőt építenének. A beteg léleknek fél gyógyulás már ez is.

Másik fél gyógyulás a kerti és mezei munkával való foglalkozás s a nyugodt, rendes életmód. A telken volt régi parasztházakat nem rombolták le, hanem gazdasági épületeknek és iparos műhelyeknek rendezték be. Legelső nagy sikere a gyógyító eljárásnak az, hogy rövid időn még a simuláns betegek is iparkodnak meggyógyulni. Rohamaikat szégyenlik, s nem idézik elő maguk hatáskeresésből. A betegek 10%-a fel is gyógyul. A többinek is javul az állapota. A gyermekek számára iskola van az intézetben. Az oktatás, természetesen, egészen szemléleti. A melyiket tanításközben éri utól a baj, az lefekszik az ott álló madraczra. A többi tanul tovább. Megszokták a rohamokat s így azok nem izgatják fel őket. Jellemző azonban, hogy a rohamok legsűrűbben a számtani óra előtt fordulnak elő, ellenben a kirándulások előtt sohasem.

Az iszákosok gyógyításával az Ellikon nevű menhelyben foglalkoznak. Azokat is kerti, mezei munkával foglalkoztatják s jelentékeny %-jukat sikerül rendes életmódhoz szoktatni.

Mielőtt e rövid áttekintést bevégezném, legyen szabad még egy dologról megemlékeznem, minthogy az nálunk most épen aktuális: a nők egyetemre bocsátását értem. Önöket hölgyeim, ez érdekelni fogja, mert bár jó Czwingli háromszáz esztendővel ezelőtt kimondotta, hogy az asszony tökéletlen csacska, babonaságra hajlandó Isten teremtése, kinek ez oknál fogva, valameddig e világon él, legfőbb ékessége a hallgatás: Zürich városa mégis már 25 évvel ezelőtt megadta a nőknek a jogot az egyetembe lépésre, s ezzel megindítója lett annak a nagy mozgalomnak, mely ma világszerte folyik s melynek egy hatalmas hullámcsapása most esztendeje a zöldfa-utczai leánygimnáziumot kivetette. Önöket pedig, uraim, érdekelheti a dolog azért, mert okos hadvezérnek első dolga az ellenség hadállásait megismerni.

Zürichben a leánytanulók számára külön gimnázium nincs, hanem az el. isk. tanítónőképző van úgy szervezve, hogy abban az egyetemre készülő ú. n. maturandinok a nekik szükséges ismereteket oly fokban elsajátíthassák, a mint azt az egyetemi előképzettség megkívánja. Ezek érettségi vizsgát tesznek. Ezt, mondom, már

ezelőtt 25 évvel kimondották. Azóta mindig is van egynehány női hallgató. Mondom *egynehány*, azok is jobbadán külföldiek: oroszok és németek. Ezek közt az idegenek közt aztán akadnak férfias viselkedésű, ú. n. «emanczipált» nők, a kik a nők teljes egyenjogosítását követelik. Az egyetemi nőhallgatók többsége azonban szerényen és feltünés nélkül végzi tanulmányait. Többnyire az orvosi szakot választják, de van köztük filologus is és azután nagyon lelkiismeretes, derék orvosok válnak belőlük.

Zürich egyik legjelesebb, legkeresettebb orvosa is ez idő szerint nő, Heer Anna k. a. Jellemző, hogy két nappal előre kellett jelentkeznem, hogy egy szabad negyedórát szakíthasson számomra. Megvallom, kiváncsian léptem be hozzá. Egyszerű berendezésü várószoba, ragyogó tisztaság — ez volt, a mit találtam. Hozzá egy nyájas, egyszerű megjelenésű, szelid, okos tekintetű fiatal nő — dr. Heer Anna k. a. Az «emanczipált» nő allurjából semmi. Ellenkezőleg: beszédje, modora nyugodt, keresetlen és jóságos, mint akármelyik jólelkű úriasszonyé. Hivatását szereti, a mi természetes is, annak él, és a társadalmi nyomor enyhítésének. Jelenleg abban fáradozik, hogy a betegápolás ügyének országos szervezetét hozza létre, s hogy az ápolónői intézményt fejleszsze. Közadakozásból készül megteremteni azt az ápolónői tanfolyammal egybekötendő női- és gyermekkórházat, melyről előadásom elején volt szerencsém szólani. Egy év alatt meg lesz az is. Tőle tudtam meg, hogy Zürich első nőorvosa, Heimné, 20 évi gyakorlat után az orvosi működésről lemondott, hogy mint igen jó gazdasszony és boldog feleség és anya kizárólag családjának éljen.

Ha nálunk is így üt be az orvosnő intézmény, akkor csak szerencsét kivánhatunk magunknak, hogy ez útra léptünk.

És most megköszönve tisztelt hallgatóim szives figyelmét, s azzal az óhajtással zárom be ezt a kis ismertetést, vajha a mi társadalmunk is átértené a kulturális feladatok fontosságát s a rendelkezésére álló eszközökkel mielőbb a szív és lélek minden erejét azok megoldására fordítaná.

Budapest. *Geőcze Sarolta.*

A II. KER. POLG. LEÁNYISKOLA JUBILEUMA.

Minden budai ember jól ismeri a Batthyányi- és Iskola-utcza sarkán azt a kétemeletes, nyers téglából épített vörös házat, mely a környező régi, feltünően apró házakból álló épületcsoportok fölött uralkodik s impozáns külsejével, belső berendezésével egyaránt a modern irányzat képviselője. Ez a nagy ház egyik hathatós hirdetője Buda — a régi főváros — haladásának, a nőnevelés egyik elsőrendű intézete. A reggeli- és déli órákban egyaránt megelevenül környéke, fiatal leánykák egész csapatja jön mindenfelől, vagy siet onnan szerteszét. A *II. ker. közs. polgári leányiskola* és azzal kapcsolatos *női kereskedelmi tanfolyam* iskolaháza ez; magasabbfokú leányiskola, melybe örömest küldik tanulni a vidéki szülők leánykáikat, mert jól tudják, hogy gyermekeik gondos felügyelet mellett kellemes otthont találnak benne. Épen 25 esztendeje, hogy ez iskola szerény házban, még szerényebb felszereléssel megkezdette működését. Ennek emlékére tartott f. évi decz. hó 5-én oly díszes és fényes örömünnepet, a volt tanítványok közreműködésével, melyhez hasonlót nem sok intézet tarthat, mert tanítványai között oly kitünő művésznőkkel, mint egy *Ábrányiné-Wein Margit, Török Irma* és *Payr Olga* csak kevés iskola dicsekedhetik.

Ez az ünnepély egy, az igazgató és a tanártestület által szépen és sikerülten összeállított programm végrehajtásából állott, annak a programnak kivitelében pedig részt vettek: a hatóságok, a szülők, a volt növendékek, a jelenlegi tanítványok s maga a tanszemélyzet. Külső fényre, művészeti tartalomra és társadalmi kihatásra nézve egyaránt sikerült, élvezetes és ragyogó ünnepély volt az.

Az ünnepi programmot a *Himnusz* karének előadásával a növendékek nyitották meg, mely után dr. *Verédy Károly* kir. tanfelügyelő a következő rövid, de jellemző vonásokban vázolta az iskola által teljesített kulturmunka értékét és kihatását:

«Igen tisztelt ünnepi gyülekezet! Méltóztassanak megengedni, hogy az elismerés, a szeretet és tisztelet eme szép családi ünnepe alkalmából szívemből, lelkemből üdvözöljem mindnyájukat, kik jelenlétükkel

ezen ünnepet emelni szívesek voltak. Családi ünnepet ülünk, a kegyelet érzése szólal meg szívünkben midőn ezen intézetnek — Magyarországon aránylag hosszú — pályafutását ünnepeljük. Alapítása nemzeti fellendülésünk alkotmányos szakába esik, a midőn nagy szellemek tevékenysége hosszú szünet után új életet keltett hazánkban. Ezen új életet keltő tevékenység folytán hazánk nagyobb városaiban egy nagy eszmével kezdtek foglalkozni: nemzeti mívelődésünk haladása érdekében miveltebekké óhajtották tenni a leendő anyákat.

A művelődés a nemezti kultura eszménye érdekében itt, hazánk fővárosában egy lánglelkű férfi szállt sikra: Csengery Antal. Ő volt ezen iskola, mint általában a polgári iskolák szellemi megteremtője. Ez iskolák érdekében tartott egyik beszédében kifejtette, hogy Magyarországon semmi sem megy a fejlődés törvényei szerint. Mig más állam társadalmi fejlődése folytán szervezi kereskedelmi iskoláit, nálunk először kereskedelmi iskolát kellett csinálni, hogy ez által kereskedelmünket fejleszthessük. Mig más államokban a vagyonos polgárság nemzeti érzülete állította a közmivelődés hajlékokat és intézeteket, addig nálunk először iskolákat kellett állítani s első sorban magasabb fokú női iskolákat, hogy ezek a hazai magasabb fokú nőnevelést a jövőre biztosítsák és fejleszszék. Azok a harczok, melyeket vezérférfiaink eze niskolák érdekében vivtak, nem volt hiába való. Példa rá ezen szép intézet, melynek térfoglalása ezen városrészben nem ment könnyen. A közdelem fokról-fokra erősödött, mert a kik a nőnevelés érdekében itt sikra szállottak, meg voltak győződve igaz okuk elvitázhatatlan szentségéről. A küzdők közül sokan kidőltek, s fájdalom nem állanak mellettünk most, midön ez intézet győzelmében gyönyörködünk.

Ezen kis iskolánk fokról-fokra emelkedett és habár nem is mutat fel országos jelentőségű tényeket, de szolgálatai lehetővé tették azt, hogy ma ez az egész városrész szívében, lelkében magyar.

Az idegen szó elhangzott; hazánk a tisztán magyar kultura után törekszik; tanárainak tanításai valóban termékeny földbe kerültek.

Szívem mélyéből üdvözlöm első sorban azt a fővárost, mely mindenkor nagy áldozatokra szánta el magát, a midőn fejlesztéséről volt szó, feláldozta erejét, mert tudta, hogy a mit tesz, azt bőven kamatozza a jövő. Üdvözlöm éppen azért a főváros áldozatkészségét mindenkor és kivánom, hogy mint eddig, úgy a jövőben is a középfokú leányiskola érdekében sokat tehessen, mert a mit itt cselekszik, az a közjót fogja eredményezni. Közoktatásunk vezérlő eszméit tisztán világították meg azok az államférfiak, kik eddig a közoktatás terén vezérszerepet játszottak. Báró Eötvös J., Pauler és Trefort. Ezek mindenkor hirdették, hogy a nőnevelést elsősorban kell emelni és akkor lehet emancipatióról beszélni.

Most is oly szerencsés körülmények között vagyunk, hogy közoktatásunknak egyik nagy érdemű vezetője éppen a nőnevelés terén szerzett hallhatatlan érdemeket. Örömmel üdvözlöm azt a körülményt is, hogy ő exellentiájának méltó képviselőjét van szerencsém tisztelettel bemutatni dr. *Morlin Emil* min. osztálytanácsos úr személyében, ki a polgári leányiskola fejlesztése tekintetében hazánkban már is nagy érdemeket szerzett.

Különösen üdvözlöm a székes főváros képviselőjét, a tanügyért, a

főváros fejlődéseért osztatlanul lelkesedő tanácsosunkat, ngys. *Rózsavölgyi Gyula* urat.

Üdvözlöm őt azért is, mert tudom, hogy a mai szerény ünnep csak biztatóul fog szolgálni arra nézve, hogy nehéz munkájában a nőnevelés szent ügyét továbbra is fejleszsze és üdvözlöm végül a tanári kart egyenként és összesen, de különösen ennek érdemdús igazgatóját szívből óhajtva hogy az eddigi fényes eredményekben gyönyörködve abból meritsen — a tanári karral együtt — erőt a jövőre.

Végzem szavaimat azzal, hogy legyen e szent hajlék jövőben is a mi volt: a tudománynak, vallásosságnak, erkölcsiségnek, de legfőképen *az igaz, szeplőtlen honszerelemnek gyujtója.*»

Utána dr. *Morlin Emil* min. osztálytanácsos tolmácsolta *Wlassics* kultuszminiszter üdvözletét, hangsúlyozva, hogy ez az ünnep nemcsak az iskolának, de örömünnepe mindnyájunknak, a kik a tanügy terén munkálkodunk. *Rózsavölgyi Gyula* tanácsos a főváros örömének adott kifejezést, hogy alkalma van a tanács kebeléből, mely szeretett fővárosunknak s ennek a kerületnek is kulturális fölvirágzását tettel és szóval mindig szívén viseli, részt venni és örvendeni ezen az ünnepen. Ezután *Kozma Gyula*, az intézet igazgatója, üdvözölte a megjelenteket és előadta vázlatosan az intézet történetének főbb mozzanatait, hogy t. i. ez a leányiskola 1872 nov. 10-én — még Buda főváros által alapítva — nyilt meg, nagy nehézségek között, közönynyel, sőt ellenszenvvel találkozva, az akkori közkt. miniszternek Paulernek, sürgetésére és az ő támogatásával, hogy kezdetben csak 3 tanára és 7 tanítványa volt, abból is az év végére csak 4 maradott, s hogy most ezen leányiskolán kivül a budai oldalon, mint belőle kiszakadott magasabb fokú leányiskola jelenleg még 3 iskola működik, t. i. a várbeli felsőbb leányiskola, az újlaki és krisztinavárosi polg. leányiskola, s hogy ennek az iskolának egymagának is 495 leánynövendéke van jelenleg, 25 év alatt összesen 75 tanár, tanító és tanítónő működött benne, és 33 különféle felekezeti hitoktató. Volt 162 osztálya és járt belé 7087 leánytanuló. Épülete, fölszerelése, könyvtárai, gyüjteménye összesen mintegy háromszázezer forintot képviselnek. Micsoda haladás, mekkora térfoglalás, kicsinyben ott, a hol eleinte németül és magyarul kellett tanítani, micsoda kulturmisszió!

Az igazgató hatásos beszéde után a jelenlegi növendékek nevében *Péter Berta* növendék fejezte ki köszönetét és háladatosságát az iskolának nevelő munkája, azután a hatóság, az igazgató és a tantestület iránt. Hasonló köszönetet és elismerést fejeztek ki az iskola iránt: *Hauszmann Sándorné* a volt növendékek nevében, *Lithvay Mátyás* kir. táblai biró a szülők nevében, hálás szavakkal illusztrálván az iskolának a női tudás, izlés, vallásosság és kézi ügyesség javára tett nagy

szolgálatait. Ezt a közönség hálaját híven tolmácsoló beszédet a következőkben közöljük:

«A gondviselés ritkán előforduló intézése, hogy engem hét leány gyermekkel áldott meg, kik közül hat ezen polg. leányiskola és női kereskedelmi tanfolyam növendéke volt, s a hetedik, — ha az Isten élteti — legközelebb tanulója lesz, e ritka véletlen folytán jutottam abba a megtisztelő, kitüntető helyzetbe, hogy ez ünnepélyes alkalommal szerencsés lehetek itt, mint a leghivatottabb családapa, felszólalásommal becses figyelmüket rövid időre igénybe venni.

Nem akarom taglalni, hogy mily nagy fontosságú hazánkban a jó magyar iskola; azt sem, mily nagy horderejű nehéz feladatot, felelősséggel járó kötelességet végeznek a művelődés, társadalmi misszió teljesítésében a mi hazafias érzelmű tanítóink és tanáraink. Ennek taglalását tt egy ünnepi beszéd keretébe illeszteni nem lehet. Szorítkozom tehát kizárólag felszólalásom czéljára, vagy is arra, hogy e jubiláris ünnep alkalmával örömömnek adjak kifejezést, szerencsekivánatokkal halmozzam el és üdvözöljem annak a tantestületnek tagjait, a kik ezen polgári és női keresk. tanfolyam köztudomásulag jó hirnevét megszerezték, a kik ez iskolát virágzó állapotban negyedszádon át fentartották. De felszólalok, hogy üdvözöljem a jelenlegi tanári testület köztiszteletben és általános becsülésben álló ismert érdemdús igazgatóját és az igazgatása alatt álló, vele közreműködő, a hozzá hasonló tanárokat és tanárnőket, a kik nem kimélve időt, nem sajnálva fáradtságot, lelkesült ügybuzgalommal, kitünő szakképzettséggel, jeles tudásokkal a leánynövendékeket nemcsak a szakismeretek elsajátítására és annak az életben leendő használására képesítik, hanem jó példával járva elől, a női ékesség, a női erény legszebb gyöngye: a vallásosságra, az erkölcsiségre, a szülék iránti tiszteletre, a hazaszeretetre oktatják; ez által irányt, vezérfonalat adva nekik, lehetővé teszik azt, hogy leánytanítványaik magukat tovább képezhessék, s a hazának hőn szerető honleányai, a társadalomnak nemes tagjai, családok megalapítói és azoknak boldogítói legyenek. Azt hiszem, nemcsak a magam, hanem mindazon szülők érzelmeit, kiknek leánygyermekei ezen intézetet látogatták és látogatják, tolmácsolom, midőn ezen tantestület volt és jelenlegi minden egyes tagjának a leánygyermekek tanítása körül tanusított odaadó tevékenységű fáradozásáért, szivélyes, gyengéd bánásmódjáért legmélyebb elismerésünket és legnagyobb köszönetünket fejezzük ki. Vegyék ezért jutalmukat, mely nemcsak a följebbvalók és a nagyközönség elismerése, hanem különösen a haza java és a haza előnyére lelkiismeretesen, hiven teljesített kötelesség és jól végzett munkásság tudatában van. Adja az Ég, hogy ezen iskolának 50 éves jubileumát is megülhessük, de adja az Ég, hogy széles Magyarország összes iskoláinak lelkes és hazafias tanítói és tanárai legyenek, kik nemcsak helyesen oktatják az ifjuságot, hanem különösen ifjuságunkkal édes hazánkat megszerettetik, a hangzatos magyar nyelvet megkedveltetik és őket tökéletesen megmagyarosítani képesek legyenek, hogy jogos önérzettel mondhassuk: nincs az az erő, az a hatalom, mely minket megtörni képes lenne!»

Ezután dr. *Körömi Árpád* tanár a női keresk. iskola tanárai nevében az intézet igazgatóját, szintén 25 éves tanügyi munkássága

felemlítésével és a tanszemélyzetét aposztrofálta, majd *Lengyel Sándor* keresk. isk. igazgató a régi, a volt tanárok nevében, *Lád Károly* az orsz. polg. isk. tanáregyesület nevében üdvözölték az ünneplő intézetet, annak derék igazgatóját és buzgó tanári karát.

Erre az intézet növendékei nehány népdalt adtak elő ennél az intézetnél itt már rég ismert harmonikus hatással, mire *Török Irma*, a Nemzeti Szinház művésznője s az iskola volt növendéke, *Váradi Antalnak Virágos kertben* cz. alatt egy ez alkalomra írt ódáját szavalta oly ragyogó közvetlenséggel, hogy a közönség körében annak hatása alatt sokaknak köny csillogott a szemében. A költemény szépsége és hazafias szelleme remélhetőleg rövid idő mulva a leányiskolai szavalmányok legkeresettebbjévé fogja tenni. (Megjelent az Ország-Világ decz. 5-iki számában.) *Hegen Lujza*, kassai felsőbb leányisk. tanítónő, szintén az iskola volt növendéke, most egy zongora-darabot adott elő, brilliáns játékkal, egy igazi virtuóz művészetével. Ezután következett: *Ábrányiné-Wein Margit* énekszáma, melynek hatását leírni nem lehet. Nemhogy tapsoltak, de csaknem ugráltak a leányok. *Payr Olga*, szintén volt növendék, hegedüjátéka következett, szintén igen magasfokán a virtuózitásnak. Majd *Haypál Benő*, az iskola egyik tanára, adott elő szép bariton hangján népdalokat, mire az ünnepi programmot a leányok *Szózata* zárta be.

Délután 2 órakor az ünneplő társaság a II. ker. polgári körben díszlakomára gyűlt össze, a melyen dr. *Verédi Károly* és *Rózsavölgyi Gyula*, mint hatósági személyeken kivül a kerület több vezérférfiai is, mint *Rupp Zsigmond*, dr. *Gombár Tivadar*, *Kollár Lajos*, *Tabódy József*, *Szabó M. Ferencz*, *Freyberger Pál*, *Hauszmann Sándor*, *Olt Lajos*, valamint számos nő is részt vettek és késő estig a legjobb hangulatban maradtak együtt, a végén pedig a fiatalabbak tánczra perdültek.

Az intézetet örömünnepe alkalmából részint egyesek, részint iskolák irásbeli üdvözletekkel tüntették ki. Az üdvözlők sorában van dr. *Darányi Ignácz* földmivelési miniszter is, a ki — nem lévén a fővárosban — «élénk sajnálatának adott kifejezést, hogy nem vehet személyesen részt azon iskola jubiláris ünnepélyén, mely negyedszázados fennállása alatt társadalmunknak oly sok szolgálatot tett».

Igy ülte meg a budai oldal a II. ker. községi polgári leányiskola s vele a női keresk. iskola, a budai magyar leányok oktatásának 25 éves örvendező jubileumát.

Budapest. *B. D.*

ISKOLAI ÉRTESITŐK.

(Befejező közlemény.) *

16. Az orosházi m. kir. állami kertgazdasági szakoktatással összekötött polgári fiú- és leányiskola V. értesítője az 1896—97. tanévről. Szerkesztette: Nagy Lajos igazgató.

A tanév ünnepélyes megnyitása szept. 5-én volt és 10-én olvasták föl az iskolai törvényeket. Örömmel említi az igazgató, hogy nagyszámmal keresik fel az iskolát más községek és megyékből is. A tanártestületben több változás történt, így Kürthy Irén Kaposvárra helyeztetett s a helyt Drágány Irma foglalta el. Szieber Paula betegség miatt 4 havi szabadságot kapott s ez idő alatt a kartársak helyettesítették.

Az iskolát a főispán is meglátogatta, búcsúzáskor kijelentette, hogy «a legelső alkalommal Ő excellentiájának a vallás- és közoktatásügyi miniszternek örömmel említi meg a látottakat és tapasztaltakat».

A fiú- és leányiskola tanári kara 11 tagból állott, a következő nőkkel: Drágány Irma, Nagyné G. E. és Szieber Paula.

A növendékek létszáma: 43+34+28+13=118. Vallás szerint: róm. kath. 23; ág. ev. 38; ev. ref. 11; izr. 46. Tandíjmentes volt 27.

Értekezés: «Hasznos tudnivalók a helyesírásról.» Tanítványainak ajánlja Pál Ernő.

17. Az ujpesti m. kir. állami polgári leányiskola tizennegyedik értesítője az 1896—97. iskolai évről. Szerkesztette: Gallauner Lujza igazgató.

Az iskolai évet szept. 2-án kezdték és jun. 19-ig tartott. A tanártestületben a következő változás történt: Szukováthy Ilona a győri tanítónőképzőtől helyeztetett át; a többiek pedig csaknem mind előléptek a fizetési fokozatba. Örvendetes volt a tanártestület tagjaira nézve, hogy lakbér tekintetében a III. osztályba sorozták őket. A negyedik osztály fölé a miniszter ipar tanfolyam szervezését rendeli. Az iskolára nézve legörvendetesebb azonban az, hogy a jövő iskolai évvel már az új hajlékába költözhet; az új épület 2 emeletes lesz, lesz benne 6 tanterem, rajz- és kézimunkaterem stb. Az egészségi viszonyok kielégítők voltak. Volt ez iskolában daloskör és önképzőkör is, mely utóbbi azonban vezetőjének betegsége miatt szünetelt.

A tanártestület 12 tagból állott a következő nőkkel: Gallauner

* Az első és második közlemény a megelőző füzetekben van.
Szerk.

Lujza ig., Elefánti Józsefné, Erschinger Jánosné, Gallauner Anna, Juhász Ida, Klemnicsek Miklósné, Lusztig Emma és dr. Wolff Gergelyné.

A növendékek létszáma: 53+46+49+45+46+32+48=319. Az első három osztály párhuzamos volt. Vallás szerint: róm. kath. 161; ev. ref. 25; ág. ev. 19; izr. 114. Csak magyarul beszélt 258; magyar és németül 48; magyar és tótul 13; különben valamennyi magyar volt.

Értekezés: A gyermekek lelki betegségeiről. Gallauner Lujzától.

18. Az ujvidéki magyar állami polgári leányiskola XVII. értesítője az 1896—97. tanév végén. Közli: N. Nemessányi Adél igazgató.

Az idei tanév is — mondja az igazgató jelentésében — azon évek közé tartozik, a melyről örvendetes adatokat jegyezhetünk fel. Örvendetes dolog a növendékek szaporodása, a mire ugyan az igazgató azt mondja, hogy talán üdvösebb lenne, ha a polgári iskolák nem dicsekednének oly folyton növekvő látogatottsággal. Szerinte azon kellene lenni, hogy a polgári iskolát tényleg a középosztály csak azon családjai vegyék igénybe, kiknek vagyonuk van, vagy kinek leánygyermeke kiváló szellemi tehetséggel bir s e mellett szorgalmas, a nem oda valókat pedig vissza kellene szorítani a népisk. 5—6-ik osztályába, másrészt pedig az óvó- és tanítónői oklevelek szerzését kellene megnehezíteni, stb.

Az első osztályt párhuzamosítani kellett, mert sokan iratkoztak be és mert a fele idegen ajkú volt; — ezért az iskolához kineveztetett Harrach Etelka a szegszárdi polg. leányiskolából helyeztetett át. A tanártestület több tagja előlépett a fizetési fokozatban. — Az intézetben iskolai takarékpénztár is volt, hol 12 év alatt 17,430·73 frtot gyüjtöttek össze.

A tanártestület 6 rendes és 4 óradíjasból állott. Nők a következők voltak: Nemessányi Adél ig., Bréger Adél, Fizély Julia, Harrach Etelka, Molnárné Jeszenszky Jolán és Nágel Róza rendes és Weisz Berta, Petrikné Anna óraadók.

A növendékek létszáma: 39+35+60+51+31=216. Az első osztály párhuzamos. Vallás szerint: róm. kath. 79; gör. kel. 33; ág. ev. 23; ev. ref. 12; izr. 69. Nyelvismeret szerint: magy. 22; magy.-ném. 110; magy.-szerb 18; magy.-tót 3; magy.-sokácz 1; magy.-ném.-szerb 31; magy.-ném.-horv. 2; magy.-ném.-francz. 3; magy.-ném.-olasz 2; magy.-ném.-szerb-francz. 2; német 7; német-szerb 2; német-horv. 1; szerb 12.

19. A budapest ág. hitv. ev. magyar és német egyházgyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1896—97. tanévről. XVIII. évfolyam.

Az igazgatói jelentés szerint a lefolyt évről csak örvendetes tényeket sorolhat fel. Ily örvendetes tény, hogy a tantestület tagjainak fizetését akkép szabályozták, hogy ezentúl anyagi gondoktól menten, teljes odaadással szolgálhatják az iskolát. (Mikor mondhatjuk ezt valamennyien?) Az iskolához iskolaorvosi állást is szerveztek. Az iskola a lefolyt évben is többek részéről adományokban részesült. A polgári leányiskolába valamennyien férfiak tanítanak, csak kézimunkát tanítja Kardeván Ida. — Az iskola tandíjból bevett 21,416 frtot.

A növendékek létszáma: 74+74+60+62=270. Vallás szerint: róm. kath. 22; gör. kel. 2; ág. ev. 105; ev. ref. 6; izr. 135. Magyar 236; német 29; tót 2; egyéb 3. Tandíjmentes volt 38.

A tandíj ág. ev. 18 frt., ev. ref. és nem cselekvényes egyháztagok 24 frt, más vallásuak 50 frt.

20. A dévai állami elemi- és polgári leányiskola értesítője az 1896—97. tanévről. A gondnokság megbizásából közzéteszi: Borostyánné Schnegon Vilma igazgató.

A rendes tanítást szept. 4-én kezdték meg. A tanári testületben előlépésen kívül más változás nem történt; mindent elkövettek, hogy a magaviselet megfelelő legyen a rendtartás követelményének. — «E szigorúbb fegyelmezést nemcsak a *laza házi nevelés*, a szülők gyöngesége, az iskolai rend és pontosság, hanem a tanulók növekedő létszáma is megkivánja.» — Sajnos, — mondja az igazgató, — a szülők nem hogy támogatnák a tanári kart, hanem zaklatásnak veszik és sok esetben ellene szegülnek. Innét van aztán az, hogy a tanulók kijátszák a fegyelmi szabályokat, hazudik, bizonyítványokat és értesítőket hamisít, hamis orvosi bizonyítványokat mutat fel . . . stb. Biz ezek súlyos szavak!? a szülők megszívlelhetnék leányaik érdekében. — A torna az iskolában az egyedüli hathatós eszköz a testi nevelésre és a szülők hiúságból, mert gyermeküket ügyetlen, ez alól is felmentetik; de ugyanakkor táncztanfolyamra járatják. — Az egészségi viszonyok kielégítők voltak.

A polgári leányiskolában tanítottak: Borostyánné Schnegon Vilma ig., özv. Bartháné Máriássy-Berta, Kapcza Ilona, Polereczky Irma, Réthi Margit és Téglásné-Mangesius Irén.

A növendékek létszáma: 28+19+18+19=84. Vallás szerint: róm. kath. 31; gör. kath. 1; gör. kel. 5; ev. ref. 27; ág. ev. 1; unit. 1; izr. 18. Magyar 71; német 7; román 6. Helybeli 54; vidéki 30.

Értekezés: A serdülő leányok házi neveléséről. Irta Borostyán Béláné.

21. A dobsinai községi elemi és polgári leányiskola értesítője az 1896—97. tanévről. Közli: Az igazgatóság.

Az értesítő elején közölve van: elhunyt Fábry János ovodai igazgató életrajza.

A növendékek itt is nagy számmal keresték fel az iskolát, 60-al több mint tavaly. A tanártestületben nem történt semmi változás. Az egészségi viszonyok is kielégítők voltak. A polgári fiuiskolával közösen kiválóan szép évzáró ünnepélyt rendeztek. A tanártestület 6 tagból állott, a következő nőkkel: Jaeger Vilma és Láng Laura.

A növendékek létszáma: 42+41+37+18=138. Vallás szerint: róm. kath. 19; gör. kath. 1; ág. ev. 100; ev. ref. 15; izr. 3. Magyar 64; német 62; tót 11; oláh 1. Helybeli 63; vidéki 75.

22. Az iglói ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1896—97. tanévről. XVII. évfolyam. Közli: Dobó Adolf e. i. igazgató.

Az értesítő Kellner Mária emlékezetével kezdődik, ki az iskolának 14 évig volt tanítónője s az év folyama alatt hunyt el.

Ezen iskolában is az idén érték el eddig a legnagyobb létszámot.

A tanártestületben annyi változás történt, hogy Alexy Emiliát betegség miatt előbb karácsonyig, utóbb év végeig szabadságolták, mire aztán nyugdíjazták; helyére Szépréthy Vilmát választották meg.

Nagy kirándulást rendeztek Tátra-Lomniczra, onnan Metlárházán át Barlangligetre. — A polgári leányiskolában tanítottak 7-en, a követ-

kező nőkkel: Alexy Emilia, Cservenka Nándorné, Solcz Irén és Szépréthy Vilma.

A növendékek létszáma: 27+34+33+31=125. Vallás szerint: ág. ev. 48; ev. ref. 20; róm. kath. 32; izr. 25.

23. A kecskeméti államilag segélyezett polgári és elemi leányiskola XXII. értesítője az 1896—97. iskolai évről. Szerkesztette: Párthy Károly igazgató.

Az igazgató jelentéséből kiemeljük a következőket. A tanártestületben a következő változások történtek: Dömötör Krisztina rendessé, Mihalich Ida pedig segéddé neveztetett ki.

Örvendetes, hogy mikor a város a tisztviselők fizetését rendezte, a tanítókról sem feledkezett meg. Az elemi isk. tanítónő fizetése 5 év alatt 800 frtra emelkedhet fel. A polgári iskolaiaknak a fizetését pedig 100—100 frttal emelte. — Iskolai ünnepélyeket és versenyszavalást is rendeztek. Szépirási versenyben is részt vettek a növendékek, mind dicséretet kaptak.

Az egészségi állapotok kielégítők voltak.

A tanártestületben a következő nők voltak: Dömötör Krisztina, Fülöp Juliska, Mihálich Ida, Tahn Irma és Tót Emilia.

A növendékek létszáma: 40+39+64+54+41=238. Vallás szerint: róm. kath. 113; ev. ref. 56; ág. ev. 6; izr. 63. Magyar 229; német 9. Csak magyarul beszél 184; magy.-ném. 49; magy.-rom. 2; magy.-ném.-francz. 1; magy.-ném.-tót 2.

Értekezés: A háziasság és az iskola. Párthy Károlytól.

24. A nagy-enyedi városi elemi leányiskola, a m. kir. áll. polgári leányiskola és a hozzákapcsolt női munka-tanfolyam 1896—97. tanévi értesítője. IX. évfolyam. Kiadta az iskolaszék és gondnokság.

Az értesítő az iskolaszéki elnök megnyitó, a segéd tanfelügyelő és gondnoksági elnök évzáró ünnepi beszédeikkel kezdődik. — Az iskolai évet rendesen megkezdték és semmi sem zavarta a tanítás rendes menetét. A magaviselet, szorgalom és előmenetel kielégítő volt. A tanártestületben több változás történt, így a miniszterium Bisztricsány Katiczát bizta meg az ének tanításával. Lamács Luiza férjhez menetele alkalmával 6 heti szabadságot kapott, minek leteltével lemondott állásáról; utódjául Steierleinné Lassner Gizellát nevezték ki, de betegség miatt 3 havi szabadságot kapott s így állását ebben az évben el sem foglalta. Az iskolában önművelődési egyesület is működött, irodalmi, zenei és rajz-kézimunkai szakosztályival.

A tanulók létszáma: 34+40+25+30, magánvizsgálatra jelentkezett 11=140. Vallás szerint: róm. kath. 39; gör. kath. 2; ev. ref. 75; ág. ev. 9; unit. 4; izr. 11. Magyar 133; román 2; tót 2; német 3.

25. A nagyszebeni m. kir. állami polgári leány- és elemi iskolák XVI. értesítője az 1896—97. tanévről. A gondnokság megbizásából szerkesztette: Bod Péter igazgató.

A beiratásokat a rendes időben megejtették; a rendes tanitás menetét évközben semmi sem zavarta. Örvendetes, hogy a miniszterium a polg. leányiskolának taneszközök beszerzésére 679·30 frtot engedélyezett. A polgári leányiskolában a következő nők tanítottak: Hlavkayné Andrejka Sarolta, Heszné Hauszner Fanni és özv. László Gyuláné.

A tanulók létszáma: 30+25+17+18=90. Vallás szerint: róm.

kath. 31; gör. kath. 1; gör. kel. 7; ev. ref. 22; ág. ev. 16; unit. 3; izr. 22. Magyar 44; német 38; román 8.

26. Nagyvárad város községi polgári fiú-, polgári leány-, elemi fiú-, elemi és ismétlő leányiskoláinak értesítője az 1896—97. tanévről. Kiadta: A községi iskolaszék.

E vaskos 326 lapot tevő értesítőbe bele van kötve: az iskolaszék működése, a polgári fiúiskola, a polgári leányiskola és az elemi fiú-, elemi és ismétlő leányiskolák és ovodáknak külön-külön megírt értesítője. — A polgári leányiskola értesítőjét összeállította: Rechtné Bauer Zsófia polgári leányiskolai igazgatónő.

Az igazgató jelentésében olvassuk a következőket. Az évet rendes időben megkezdték. Az iskolát látogatásukkal többen megtisztelték. Az iskola felszerelése a «kezdetleges stadiumból szépen kiemelkedik». A tanári testületben változás nem történt. «A torna nem volt tanítható helyszűke és rossz időjárás miatt.» — A millenium emlékére a polg. leányiskola tantestülete gyüjtés útján 1200 koronás «Milleniumi alapítványt» tett, a polgári leányiskolát végzett, oly növendékek részére, ki mind a négy osztályt ott és kitünő osztályzattal végezte. — A polgári leányiskolában valamennyien nők tanítottak, ezek a következők: Rechtné-Bauer Zsófia ig., Beleznay Antalné, Ruby Adél, özv. dr. Személyi Kálmánné, dr. Tót Mihályné és Varga Ilona.

A növendékek létszáma: 72+67+58+36=233. Vallás szerint: róm. kath. 28; ev. ref. 33; ág. ev. 3; izr. 167.

27. Szab. Rimaszombat város közs. népoktatási tanintézeteinek értesítője az 1896—97. tanévről.

Elemi- és polgári leányiskola. — «Gizella» ovoda. — Elemi fiúiskola. — Alsófoku ipariskola. — Iparos segédek rajztanfolyama. — A községi iskolaszék megbizásából összeállította: Az igazgatóság.

Az iskola most költözött át a bérhelyiségből, egy közös fedél alá, mely némi igazítással teljesen czélszerű iskola épületté lenne alakítható. Az iskolai évet rendes időben kezdték meg. A tantestület havonkint rendes értekezletet tartott. A növendékek magaviselet- és előmenetel tekintetében a méltányos kívánságoknak megfeleltek. A tornát rendesen tanították.

A megyei tanítói özvegyek és árvák felsegélyezésére alakúlt egyesület javára, szini előadást rendeztek, mely 109·10 frtot juttatott az említett egyesületnek.

A polgári leányiskolában tanítottak a következő nők: Feketéné-Otte Hedvig ig., Mészáros Jolán és Nagy Zoltánné.

A növendékek létszáma: 44+31+15+16=106. Vallás szerint: róm. kath. 30; ág. ev. 32; ev. ref. 25; izr. 19. Magyar 91; német 5; tót 10.

28. Székesfehérvári szabad királyi város *A)* polgári leány-, *B)* iparos tanoncz-, *C)* elemi- és ismétlő iskoláinak értesítője az 1896—97. tanévről. Szerkesztette: Gőbel János György igazgató.

A 253 lapot tevő könyvben van a polgári leányiskola, iparostanoncz iskola és az elemi iskolák értesítője.

A polgári iskolai igazgató jelentésében olvassuk a következőket. Az iskolai évet rendesen szeptember első napjaiban kezdték meg. Az egészségi viszonyok és a fegyelem kielégítő volt. Az iskolának gyásza is

volt, egyik legfőbb jótevőjét temették el 1896. okt. 6-án Mautz Jánost, kinek jótékony hagyományai meghaladják az 50,000 frtot. A tantestület tisztelgett Fiáth Miklós báró főispánnál, abból az alkalomból, hogy mint megválasztott képviselő a főispánságról lemondott s a városból eltávozott, stb. Ünnepet rendeztek a 10 évi hitoktatás után fülei plébánossá kinevezett Bozóky József tiszteletére; ki az iskolának 100 frtos alapítványt is tett. — Az iskolai takarékpénztárban elhelyeztek az egész év alatt 903 frtot. — A törvényhatóság kérvényt intézett a miniszteriumhoz, hogy a polgári leányiskolát elsőrendü felsőbb leányiskolává alakítsa át. A miniszter leiratában megigéri, hogy mihelyt a pénzügyi körülmények megengedik, tárgyalni fogja az ügyet.

A polgári leányiskolában a következő nők tanítottak: Krasznopolszky Ida, Macskássy Róza és Námesy Etelka.

A növendékek létszáma: 59+45+31+36=171. Vallás szerint: róm. kath. 69; gör. kel. 1; ev. ref. 15; ág. ev. 2; izr, 74. Magyar 126; magyar és német 35.

Értekezés: A testgyakorlásról. Námesy Etelkától.

29. Értesítő a Szentes város által fentartott IV osztályú polgári leányiskola, tanyai elemi iskolák és kisdedovodák 1896—97. évről. A községi iskolának megbizásából összeállította: Pap Lajosné Gonda Julia polg. isk. igazgató.

Az értesítő: «Adatok községi iskoláink államosításának kérdéséhez» czimü czikkel kezdődik, melyet Pap Lajosné írt.

A polgári leányiskolában tanítottak: Pap Lajosné ig., özv. Csuppay Mártonné, Jakó Etelka, Katkicsné Greskovits E. és egy férfi.

A növendékek létszáma: 40+33+25+26=124. Vallás szerint: róm. kath. 42; ev. ref. 45; ág. ev. 4; gör. kath. 1; izr. 32. Helybeli 71; vidéki 53.

Az évet rendesen szept. első napjaiban kezdték meg. — Sokan jelentkeztek az elemi isk. V. osztályából a II., és a VI. osztályából a III. osztályba való felvételre, a mit a miniszteri rendelet feltétlenül megenged; a mi az igazgatói jelentés szerint — egyáltalában nem válik sem az iskola, sem a növendékek előnyére. A tanártestület azért kérelmezte az iskolaszéket, mondaná ki, hogy az elemi iskolában nem tanult tárgyakból tett felvételi vizsgálat alapján vehetik csak fel a II. illetőleg a III. osztályba. — Az egészségi állapot kielégítő volt. A tanítás rendes menetét semmi sem zavarta.

III. Felső leányiskolák.

1. A bánffihunyadi m. kir. állami polgári fiú-, felső leány- és elemi iskolák értesítője az 1896—97. tanévről. XXIII. év. Szerkesztette: Koleszvár Lajos igazgató.

A beiratások szeptember 1-én vették kezdetüket, Az egészségi állapot kielégítő volt, habár fültőmirigy és trachoma ellen is kivettek egyes növendékeket. A felső leányiskolából Szubotin Máriát áthelyezték Kolozsvárra, helyére Nagy Benedekné Sárossy Veronika jött. Székely Malvint szabadságolták betegség miatt, kit Vitus Malvin helyettesített.

Az ezredéves kiállításon a polg. fiuiskolából fent volt Budapes-

ten, a felső leányiskolának is 10 növendéke. — A felső leányiskola fölé női kézimunka tanfolyamot akarnak szervezni, hol a kalotaszegi varrottast, mint házi népipart fejlesztenék.

A felső leányiskolában tanított: Klaszterné-Égeny Jolán, Nagyné-Sárossy Verona, Székely Malvin és Vitus Malvin.

A növendékek létszáma: 16+18=34. Vallás szerint: róm. kath. 6; ev. ref. 21; unit. 1; gör. kel. 1; izr. 5. Magyar 32; román 1; német 1.

2. A nagy-kőrösi községi felső leány-népiskola, ismétlő s tanyai elemi népiskolák és kisdedovó-intézetek 1896—97. tanévi állapota. Kiadta: A községi iskolaszék. Szerkesztette: Szurmó Ambrus igazgató.

Az évet rendesen megkezdték. Az egészségi állapot kielégítő volt. A tanulás eredménye «az előző éveknél valamivel csekélyebb».

A felső leányiskolában tanított az igazgatón kivül Varga Ilona és Szurmóné-Gonda Mária.

A növendékek létszáma: 44+28=72. Magyar 70; német 2. Vallás szerint: ev. ref. 50; ág. ev. 1; róm kath. 7; izr. 14.

3. A Sümeg-városi felső leányiskola VII. és a róm. kath. elemi fiú- és leányiskola XXXIX. értesítője az 1896—97. tanévről. Szerkesztette: Bánfi Alajos igazgató.

Már az 1892—93. évi értesítőben azon óhajuknak adtak kifejezést, hogy a felső leányiskolát női-kézimunka tanfolyammal kellene megtoldani. Ezen óhajuk most megvalósul, a miniszter megigérte, hogy a kézimunka-tanítónőt kinevezi és fizeti, ha a többi kiadást a város fedezi. — A tanítást a rendes időben megkezdték és rendesen folyt az év végeig. Az iskolától Dasovszky Mari elment, helyét Grósitz Mari foglalta el. Az iskolai takarékpénztárt megszüntették.

A felső leányiskolában tanított: Grósitz Mariska, Szidnay Antalné és az igazgató.

A növendékek létszáma: 13+14=27. Vallás szerint: róm. kath. 18; izr. 9.

4. A belényesi állami elemi VI osztályú leányiskola s ezzel kapcsolatos ovoda XV. értesítője az 1896—97. tanévben. Összeállította: Pappné Sipos Julia igazgató.

A tanítás rendesen folyt, beiratkozott 179 növendék. Az év folyama alatt két nagyobbszerű ünnepélyt tartottak; egyet a növendékek, egyet pedig műkedvelők közreműködésével.

*

Budapest székes-fővárosi I. kerületi nyilvános községi felsőbb leányiskola ötödik értesítője az 1896—97. tanévről. Szerkesztette: Póra Ferencz igazgató.*

Az iskolaév rendes időben nyittatott meg, a tanítást azonban nagyon hátráltatta és sok mulasztásra adott okot a kanyaró járvány, mely az intézet növendékeit nem támadta ugyan meg, de a testvérek betegsége miatt sok növendék kitiltását okozta. Az intézetet Berecz Antal

* Ezt az értesítőt utólag kaptuk meg, azért nem emlékezhettünk meg róla a felsőbb leányiskolák sorában. Szerk.

miniszteri biztos 5 izben látogatta meg, s a tapasztaltak fölött mindenkor teljes elismerését fejezte ki. Rendkivüli kitüntetésben is részesült az intézet, a következő tanfelügyelői irat tanusága szerint.

«2889. szám.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr f. évi október hó 22-én 47.005. sz. a. kelt rendeletével megbizott, hogy tekintetes Igazgató úrnak és vezetése alatt levő közoktatásügyi intézet érdemes tanári testületének a nevelés és tanítás példás vezetéséért elismerését fejezzem ki.

Midőn a magas megbizásnak benső örömmel eleget teszek, egyúttal értesítem a tekintetes Igazgatóságot, hogy a hivatolt rendelet értelmében a tanári testületet ért e kitüntetésről a székes-főváros törvényhatóságát is értesítem. Budapesten, 1896. november hó 19-én. Dr. *Verédy Károly*, székes-fővárosi kir. tanfelügyelő.»

E kitüntető leirat örömére a tantestület sikerült hangversenyt rendezett, melyet társas lakoma követett. — A hazafias érzelmek fejlesztése czéljából megünnepelték márcz. 15-ét is, és május 9-én ismét házi hangversenyt rendeztek, de legnagyobb szabású volt junius 8-ikán az ezredéves jubileumi és koronázási ünnepély, melyet junius 20-án az évzáró ünnepély követett. — A tanári testület a hitoktatókkal 16 tagból állott, köztük a következő hat tanítónő: Anderko Aurelné, Kronich Melanie, Győry Ilona értekezleti jegyző, Novák Sándorné, Tavaszy Margit, Pogáts Aurelné, Haudinger Zsófia, Szalkay Elvira és Ujházy Irma.

A növendékek létszáma a 6 osztályban 180 volt; osztályonként 31+40+33+31+24+21.

Vallás szerint: 154 róm. kath.; 1 gör. kel.; 12 helv. hitv.; 4 ág. ev.; 9 izraelita. Tandíj helybeliekre 40 frt, vidékieknek 60 frt.

Budapest. *H. L.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A M. D. E. erdélyrészi köre nov. 16-án tartotta rendes évi közgyülését, melyen a kör történetére vonatkozó évi jelentést Tauffer Ilka, a kör titkára olvasta fel. A titkári jelentésből kiemeljük a következőket: A kör ez évben egy nagyjelentőségű lépéssel közeledett kitűzött czéljai megvalósítása felé: megalapította az «Erdélyrészi Tanítónők Otthonát». E czélra az «Erdélyrészi kör» 16000 frtért telket illetve házat vásárolt. Csupán 8000 frtnyi készpénzzel rendelkezvén, ezt azonnal a házvételre fordította, 8000 frt adósság azonban teherképen a házon maradt. Az egyesület az Otthon fentartására főző iskolát rendezett be s vezetésével egy próba évre Magoss Jolánt bízta meg, ki a háztartási iskola vezetését az Orsz. Nőképző egyletben huzamos ideig tanulmányozta. Az iskola okt. 1-én nyilt meg, egyelőre 7 tanítványnyal oly formán, hogy az ételeket az azt megrendelők kihordják. A tisztviselői karban több változás történt; az egyesület szerencsés volt alelnökül Heinrich Józsát, az áll. tanítóképző int. igazgatóját megnyerni, Binder Laurának az egyesület buzgó titkárának lemondása után pedig Mina Jánosnét és Tauffer Ilkát titkárokká. Jegyzők Békéssy Teréz és Eitner Ludmilla lettek. Ez évben is tartottak felolvasásokat a kör javára: De Gerando Antonina, Szász Gerő és Versényi György; ez előadásokból befolyt 97 frt. A szokásos évi tánczestély bevétele 172 frt és a «gyermekmajális» jövedelme 188 volt. Egyes bankok szintén megemlékeztek a körről, melynek czéljaira Hirsch báróné is adott 100 frtot. Ezzel együtt a házba fektetett 8000 frton kívül 1139 frttal rendelkezett az «Erdélyrészi kör», melyet nagy részt a ház javítására és berendezésére fordított, úgy hogy most fokozott mértékben reászorúl tagjai buzgóságára s a nemesszívű emberbarátok támogatására, melyet a szó teljes értelmében meg is érdemel.

*

A Háztartási iskola-egyesület választmánya deczember hó 8-án a Baross-utczai iskola helyiségében avégből ült össze, hogy jóváhagyja a szervező bizottságnak az iskola berendezésére vonatkozó intézkedéseit. A szervező bizottság 1050 frt költséggel iskolahelyiséget bérelt, azt berendezte és felszerelte, a tantervet elkészítette és a tanerőket alkalmazta. Az iskola költségvetésében a kiadást 6 ezer és néhány száz frttal irányozta elő, ennek fedezésére szolgál az egyesület 500 tagjának 2 frtnyi évdíja 1000 frttal és — hatvan növendékre számítva — a növendékek tandíj 3000 frttal. A mutatkozó hiányt a közoktatási kereske-

delmi miniszteriumok segélyéből remélik fedezhetni. Az iskola január hóban két tanfolyammal fog megnyilni. A *nappali tanfolyamra* jobb módú családok gyermekeit veszik fel havi 10 frt tanítási díjjal. Az esteli tanfolyamra a munkáscsaládok leányait napi 15 kr., havi 6 frt tandíjjal. A növendékek bent étkeznek s főztüket maguk fogyasztják el. Főzéssel három tűzhelyen egyszerre foglalkozik a növendékek fele. Másik fele ezalatt varrni tanúl.

*

A női kézimunkaoktatás az Orsz. Közoktatási Tanácsban. A női kézimunkaoktatás kérdésével az Orsz. Közoktatási tanács is kezd foglalkozni. Legutóbb Szuppán Vilmos elnöklete alatt több tagból álló bizottságot küldött ki a Tanács avégből, hogy a magasabb fokú női kézimunkatanfolyamok szervezeti szabályzatát kidolgozza. E bizottságnak tagjai: Bacherné Goldzieher Ilona, dr. Göőz József, Krünne Anna, dr. Lázárné Kasztner Janka, Nendtvichné Hoffmann Jolán és Sebestyénné Stetina Ilona. Ugyanezen bizottság junius hó folyamán a magasabb fokú iskolák kézimunka tanítónőinek képzéséről tanácskozott, s megállapodott azon főbb elvekben, melyek szerint az állami polgári iskolai tanítóképzővel kapcsolatosan a kézimunka tanítónőképzést eszközölni kellene.

*

A nemzetközi gyermekvédő kongresszus előkészítő bizottságának alakuló üléséről folyóiratunk mult számában megemlékeztünk. A bizottság munkálkodásáról «Értesítőt» ad ki, melynek első száma megjelent; legközelebbi számát február hóban küldik szét. A kongresszus ügyében minden iratot közvetlen a szerkesztőségbe kell küldeni (József-körút 10). Az előkészítő bizottságnak eddig 143 tagja van. A tisztikarba ujabban megválasztották titkároknak *a)* a jogi szakosztályba dr. Lévay Józsefet, az orvosi szakosztályba dr. Faragó Gyulát, az emberbaráti szakosztályba Scherer Istvánt, az ünnepélyrendező és gyüjtőbizottságba Salamon Odönt, ez utóbbi bizottság elnöke báró Dániel Ernőné lett. Az irodalmi bizottság elnökeül Rákossy Jenőt, a kiállítást rendező bizottság elnökeül dr. Kovács Gyulát, az orvosi szakosztály alelnökeül dr. Erőss Gyulát nyerték meg. A fővárosi egyesületek közül eddig 26 igérte meg közreműködését.

*

A női kézimunka-tanfolyamokról. A «Nemzeti iskola» novemb. 27-iki száma e czímen szólal fel a női kézimunka-tanítás érdekében, melynek szerinte legfőbb baja a női kézimunka-tanítóinőnek csekély képzettsége. A czikk bár kissé erőteljes nyelven sok igazat mond, és arra a következtetésre jut, mit lapunk más helyén mi is hangoztattunk, hogy «a kézimunka tanítónőképzést gyökeresen reformálni kell, hogy csak *szakképzett nők nyerhessenek kézimunka-tanitónői oklevelet*». A női kézimunka-tanfolyamok ügyét czikkiró egyenesen ettől teszi függővé. Csak ott virágzanak azok, a hol képzett és buzgó munkatanítónők vannak. Hogy a munka-tanfolyamoknál ez az alapfeltétel sok helyütt

hiányzik, czikkiró a túlságos mértékű és helytelen irányú *protekczionák* tulajdonítja.

*

A nők az egyetemen. Egy német, Kirchhoff Arthur, összegyűjtötte nevezetesebb egyetemi tanároknak szavazatát, vajjon alkalmas-e a nő egyetemi tanulmányokra, s kiadta e vélemény gyűjteményt ily czímen: Die akademische Frau. Közlünk belőle nehányat.

Orth János, az anatómia tanára Göttingenben, alapföltétele, hogy az egyetemre készülő nők ugyanazt az előkészültséget szerzik, mint a férfiak, s ez esetben nem talál semmi okot, miért ne foglalkozhatnának eredménynyel orvosi tanulmányokkal. Föl is téve, a mi még egyáltalában nincsen bebizonyítva, hogy a nő természeti adományai e pályára csekélyebbek a férfiénál, gondoljuk meg viszont, mennyi középszerű tehetségű fiatal ember jön az egyetemre s a nők mindenesetre komolyabban fogják venni a tanulást; azok a mulatságok, melyek a fiatal embereket tudományos haladásukban föltartóztatják, a nőkre nézve elesnek, kézbeli ügyességük pedig, mely orvosi pályán nem utolsó követelmény, sokkal jelentékenyebb a férfiakénál — mindezt összevéve, erős a meggyőződése, hogy sok nő dicsőséggel állaná ki az orvosi egyetemi vizsgálatot.

Gusserow berlini nőorvos, a ki több éven át működött Zürichben, a hol alkalma volt sok női orvostanhallgatót megfigyelni, így nyilatkozik: «Női hallgatóim kevés kivétellel nagy komolysággal, buzgósággal s bizonyos lelkesedéssel fogtak hozzá tanulmányaihoz.» Olshausen Róbert, szintén berlini nőorvos, áldásnak tartaná, ha a nőknek alkalmuk volna bizonyos betegségekben saját nembeli orvoshoz fordulni. Minthogy az idő folyamát nem lehet erőszakkal visszatartani, véleménye szerint rövid idő mulva Európa valamennyi orvosi egyetemén fogunk női hallgatókkal találkozni. Ő maga részéről ismer orvosnőket, a kiket jellemük és szellemi tulajdonságuk teljes mértékben képesít az orvosi gyakorlatra. S ne felejtsük el, hogy sok férfiorvos működik, a kinek se testi se lelki minősítése nincs e magasztos pályára. Winckel Ferencz müncheni nőorvos nyilatkozata ép ily kedvező. Negyven orvosnő működését figyelte meg, az eredményt a férfiakéval legalább is egyenlőnek minősíti.

A berlini Leyden Ernő, szintén híres orvos is elismeri, hogy vannak nők, a kikben megvannak az egyetemi orvosi tanulmányokhoz szükséges testi és lelki tulajdonságok. Czerny heidelbergi és Trendelenburg lipcsei sebészek is ily értelemben nyilatkoznak, hasonlóan Cohn Hermann boroszlói, valamint Schweigger berlini nőorvos is.

A Deutsche Rundschau, melyből ez adatokat vettem, még fölemlíti Klein F. matematikus itéletét, a ki igen dicséretesen emeli ki hat női hallgatóját Göttingenben. Érdekes még Meyer V. vegyész nyilatkozata. Az ő női hallgatói nem emelkedtek jelentékenyen a férfi hallgatók fölé, de szorgalmuk bámulatos volt. Elismeri, hogy tanítványai sorából még egyetlen egy nő se vált ki az önálló kutatás terén tudományos fontosságú működéssel; de mivel a férfiak közt is átlag ezer hallgatóra esik egy, a ki ily várakozásnak megfelel, a nők száma az egyetemen még sokkal csekélyebb, semhogy ez irányban itéletet mondhatnánk. *hp.*

*

A «Mária-Dorothea egyesület» győri köre november hó 14-én délután 5 órakor tartotta meg a téli saison első felolvasó estélyét az állami tanítónőképezde zenetermében. Programmul a «Négy érzékűek világából» című felolvasás és egy zenedarab volt kitűzve, Az általános érdeklődést leginkább az bizonyította, hogy a termet zsúfolásig megtöltötte az elit közönség, kik közt túlnyomóan a nők vettek részt. Az intézet úrnője Pataky Irma igazgatónő, ki a kör elnöknője, páratlan figyelemmel fogadta a megjelenteket s odaadó gondossággal volt a későbbi jövőkre. Mindenki egészen otthonosan érezte itt magát, mivel nem az a sablonos hangulat uralkodott, mely sok helyen ilyen alkalmakkor szokott lenni, hanem az az igazi magyaros, fesztelen, pezsgő szaloni élet, mely vonzó és éltet. Ez teljesen az ő érdeme s mi, kik részesei lehettünk csak hálásak vagyunk érte.

Mocsáry Gerő alelnök üdvözölte a megjelenteket és felhívta Roboz József urat, az emberbaráti intézetek felügyelőjét, a váczi siketnémák intézetének igazgatóját, az előadás megtartására. Ki szabad előadásban ismertette azt a világot, melyben azok élnek, kiket sorsuk mostohasága a normalis állapottól megfosztott. Igen közvetlenül adta elő a módokat, melyekkel ujabban segíteni iparkodnak természetadta hiányokon, s az illetőket, mint a társadalomból — a régi felfogás szerint — félig-meddig kiküszöbölteket, igyekeznek visszaadni annak. Képzeletben elvezette a hallgatóságot a siketnémák, vakok, hülyék és dadogók birodalmába, hol nyugalom és béke van, kitartó munkásság folyik; hol az érdek nem nyilatkozik meg úgy a maga romboló hatásában, miként az épérzékűeknél. Ők a természet gyermekei egészen, mert gyönyörködni tudnak annak olyan nyilvánulásában is, miket más alig ismer. Utalt arra, miszerint a társadalom még most sem fogadja résztvevően eme tagjait, hanem a legtöbbször bénító egykedvűséggel mellőzi őket. Utat mutatott, hogy a külföld példájára, mikép lehetne rajtuk segíteni s nekik tisztes megélhetést biztosítani, A rokonszenves előadás szívhez szólt, mivel olyantól hallottuk, ki egész életét köztük tölti, vagy miként ő mondja, reggeljét a siketnémák közt, déljét a vakoknál és estéjét a hülyékkel tölti. Szíves fáradságáért kárpótlás volt az előadás végén felhangzott zajos éljenzés és taps.

Folytatólag Kirchner Elek úr zongorán, Iszáb Éva úrnő hegedűn és Forstmayer Richárd gordonkán eljátszották Beethoven: Harmadik zongora triója című darabot. A nagy technikával előadott műdarab nagy benyomást gyakorolt a hallgatóságra. Elvezette őket a hangok birodalmába, hol az orkán süvítése a szellő sugalmával, a mennydörgés csattogása a levél zizegésével ölelkezik s kellemes harmoniában van. Az előadókat, úgy az egyes szakaszok közt, mint a végén tapssal jutalmazta a hallgatóság.

Egy valóban magas szinvonalon tartott estély kellemességeivel oszlott szét a megjelent közönség, eltelve hálás gondolatokkal úgy a rendezők, valamint a résztvevők iránt. Mi is örömmel csatlakozunk a gratulálók közé, kiknek példáján okulva a magyar társadalmi életet uj irányba, a szép, jó és nemesért lelkesedni tudásra lehet terelni. Mert a valódi élvezet csak az, mely minden salaktól ment. —*y*—*f*.

*

Matolcsy Károlyné született Schreiber Kornélia haláláról gyászjelentést kaptunk. Matolcsy Károlyné 15 éven át a zilahi áll. polg. leányiskola igazgatója volt. Az 1883. évben lett kinevezve a felső leányiskolához igazgatóul Zilahra, hol addig a leányok számára csupán elemi, de az 1870. év óta jól szervezett hatosztályú elemi iskola állott fenn. A két első tanévben egyedül működött az iskolánál mint tanítónő, több tantárgyat a gymnasiumi, polgári fiúiskolai és képezdei tanárok tanítottak. — 1893-ig az intézet mint felső leányiskola állott fönn. Ekkor Matolcsy Károlyné és az akkori tanfelügyelő, Kerekes József, kezdeményezése és tevékenysége folytán polgári iskolává alakult át, melyet jelenleg 100 növendék látogat.

Az intézet igazgatójának elhunyta úgy a városban, mint a megyében nagy részvétet ébresztett, temetésére nagyszámú és díszes közönség jelent meg. — Elhervadó koszorúk helyett a tantestület, a növendékek s a gondnokság tagjainak adakozásaiból az elhunytnak állandó emlékeül «Kornélia-alap»-ot létesítettek, melynek kamatja jó magaviseletű és szorgalmas, szegény tanuló segélyezésére lesz fordítandó. A kedvezőtlen idő miatt a növendékek nem mehettek ki a temetőbe, azért a megboldogultnak emlékére az intézetben kegyeletes gyászünnepélyt rendeztek, melyen a testület, a növendékek és sok szülő vett részt, könyekkel áldozva a szeretett igazgatónő emlékének. Áldásos tevékenységben töltött életének szent emléke sokáig fog élni tanítványai, barátai és tisztelői szívében. *J. B.*

*

A «Mária Dorothea Egyesület» deczember 4-én tartotta választmányi ülését. Az elnök, Csáky Albinné grófnő akadályozva levén a megjelenésben az ülésen Herich Károlyné elnökölt; jelen volt még az alelnökök közül Tóth József pestmegyei tanfelügyelő is. A szokásos jelentések meghallgatása után tárgyalta a választmány özv. Mórászné magánnevelőnő ajánlatát, ki négyezer frtos örök alapítványt kiván az egyesületnél tenni oly feltétellel, hogy a Tanítónők Otthonában haláláig eltartást élvezzen. A választmány elfogadta az ajánlatot, fentartja azonban a jogot magának arra nézve, hogy Mórászné halála után az alapítványra csak akkor vehessen mást fel, ha az alapítvány 6000 frtra emelkedett. Thielenné úrnő, ki már 4000 frtos alapítványt tett a Tanítók Otthona javára, 10,000 frtot ajánlott fel az egyesületnek oly feltétel mellett, hogy az egyesület őt míg él, eltartsa. A választmány azonban Thielenné úrnő ajánlatát, tekintettel arra, hogy az alapszabályokba ütközik nem tanítónőnek az Otthonban való eltartása, — ezen alakjában — el nem fogadta. Az építkezés ügyében megállapodásra a választmány nem jutott, az igazgatósághoz tette át a kérdést bővebb megbeszélés végett. — Az átutazó tanítónők napi tartásdíját, tekintettel a fővárosban jelenleg uralkodó nagy drágaságra, 1 frt 20 krra emelték fel. Az egyesület czéljaira ez évben sorsjátékot fognak rendezni, a kibocsátandó sorsjegyek ára 20 kr. lesz s a kezelést szakértőnek adják ki. — A pénztárnok jelentése szerint a a bevétel ez évben 14735 frt, a kiadás 7220 frt volt.

*

A M. D. E. budapesti «Tanitónői Szakosztályának» 1897. deczember 4-én tartott ülésének jegyzőkönyve. Jelen vannak:

Sebestyén Gyuláné elnöklete mellett Farkas Jenő dr., Borszéky Sománé, Lederer Ábrahám, Bothos Gyuláné, Vörös Matild, Héger Erzsébet, Weinek Mária, Héger Lajosné, Rózsay Hermin, Rózsay Valéria, Mihálovics Margit, Krizbay Mari, Schiebel Margit, Váradi Zsigmondné, Váradi Zsigmond, Scherer István, Borbély Sándor, Hittig Lajos, Fenyő Gyula, Weszely Ödön dr., Löwy Szidónia, Vámossy Mihály, Tóth József, Pischl Iduna, Szirmai Oszkárné, Lusztig Emma, Lésztinszky Gusztáv, özv. Steiner Mára, Zapletál Józsefné, Fried Gyula, Boros Erzsébet, Buzogány Mária, Tordai Grail Erzsi, Stojanovits Milicza, Léber Emilia, Keszelényi Gézáné, Szacsvay Jolán, özv. Sólyom Sándorné, Radnai Jenőné, Drescher Irma, Pickel Emilia, Lázár Riza, György Aladár, May Berta, Herczeg Fülöpné, Freund Vilma, Fischer Sarolta, Grünberger Mártonné, Koczó Margit, Literáty Ilona.

1. Elnök üdvözli az egybegyülteket s felszólítja Nemecskay Irma jegyzőt, hogy a mult ülés jegyzőkönyvét felolvassa, azután felkéri Lusztig Emmát és Borszéky Sománét, hogy a mult ülés jegyzőkönyvét hitelesítsék.

2. Elnök sajnálattal említi fel, hogy Herczog Sarolta egészségi okok miatt leköszönt a jegyző tisztéről.

Indítványára a gyűlésén Komáromy Erzsébetet választják meg jegyzővé.

3. A szakosztály tudomásul veszi Odor Emilia alelnök átiratát, melyben kimenti elmaradását a mai ülésről.

4. Elnök felszólítja Farkas Jenő drt, hogy tartsa meg előadását. Előadó «Az asszony a munkás családjában» czímén érdekesen és gyakorlati uton közli a Szakosztálylyal tapasztalatait a munkás nőről, a ki a családját kellőképpen ruházni, táplálni s nevelni nem birja, a ki háztartásában rendet tartani nem bir, mert őt sem tanitottak ez ismeretekre, mert szük a lakása s nincs ideje a kenyérkeresés miatt. Előadó a munkásnők e bajainak orvoslását a nők tapintatába ajánlja.

Elnök a Szakosztály nevében köszönetet mond előadónak.

5. Elnök felszólítja Lusztig Emmát, hogy tartsa meg előadását. Előadó közli a Szakosztálylyal ama tapasztalatait, melyeket e nyáron szerzett Londonban, Párisban, Bourg la Reineben, Frankfurtban.

Hangsulylyal említi fel, hogy noha hazánkban sokkal kevesebb ama intézetek száma, hol siketnémák oktatásával foglalkoznak, de a mi tanításunk módja nem áll mögötte a külföldinek. Ott is mindenütt a hangzó beszédet tanulják s mellőzik a jelbeszédet. Előadó óhajtja, hogy hazánkban állítsanak fel még több ily intézetet, sőt a leányoknak továbbképző tanfolyamokat is.

Elnök a Szakosztály nevében köszönetet mond előadónak, a ki a Szakosztályban immár másodizben emel szót a négy érzékkel birók javára.

6. Napirenden van még a pályázat tételek kitüzése s elnök felszólítja a jelenlévőket, hogy ajánljanak alkalmas tételeket.

Lederer Ábrahám e kettőt ajánlja: *a)* Miként lehetne a leánynak a család iránt s a gazdáldodás iránt való érzéket képezni? *b)* Mily különbségek legyenek a fiúk és leányok olvasókönyve közt?

Elnök felolvassa ama tételeket, melyeket irásban ajánl két fővárosi tanítónő: *a)* Mit tehet az iskola a leányok hivatásszerű képzésére? *b)* Mennyiben és mikor van a tanítónő egyéniségének nagyobb nevelő hatása, mint a férfi tanítónak? *c)* Mit tehetnének a tanítónők az egyesületi életben a nevelésügy s saját érdekeik előmozdítására? *d)* Mi módon lehetne a magyar nyelvre minél eredményesebben tanítani Budapesten a leányokat a népoktatás különféle intézeteiben? *e)* A zenei oktatás hiányosságairól és hibáiról a hazai népoktatás különféle intézeteiben. *f)* A magyar leány- és fiúgyermek erkölcsös nevelése. *g)* A kenyérkereső magyar nő hatása a társadalom műveltségére és erkölcsére. *h)* Az esztetikai érzelmek fejlesztése a hazai népoktatás intézeteiben a képzőművészetek és iparművészet segítségével.

E 10 tételhez többen hozzászóltak, végül abban állapodott meg a Szakosztály, hogy ezt a tételt tüzi ki pályatételül: «Mit tehet az iskola a leányok hivatásszerű képzésére?»

Több tárgy nem lévén, elnök bezárja az ülést. Jegyzette: Komáry Erzsébet.

*

A polgári leányiskolák reformja. A «Polgáriskolai Közlöny» ez évi 8-ik száma közölte Nemessányi Adélnak a közgyülésen felolvasott dolgozatát, melyet a polgári leányiskolák tanítótestületeinek is megküldtek, véleményadásra szólítva fel a testületeket. A beérkező javaslatokat a husvéti választói gyülésen fogják tárgyalni s így előkészítve fogják a juliusi közgyülésen megvitatni. Nemessányi Adél, az újvidéki polgári leányiskola igazgatója, a «Közlöny» 10-ik számában maga is sürgetve kéri a társakat, hogy szóljanak a kérdéshez, mert «az általa szeretettel szolgált polgári leányiskola hiányosságai nagyon fájnak neki». Megszívlelésre méltó szavakkal fordul a kérésével a tanítónőkhöz, «kiknek tartózkodó magatartása rosszúl esik az intéző köröknek, holott az intéző körök súlyt kivánnak helyezni a nőtanítók véleményére». — Szerintünk is kivánatos, hogy a tanítónők minden fontosabb nőnevelésügyi kérdésben szót emeljenek, ez kötelességük a tanügy és önmaguk jól felfogott érdekében. Azért szívből óhajtjuk, hogy Nemessányi Adél buzgó agitációját siker koronázza.

IRODALOM.

MAGYAR ÁLLAMSZÁMVITELTAN irta dr. *Molnár István*. Két kötet, 552 nagy negyedrét lap, ára 4 frt. A szerző sajátja. Megrendelhető Baross-u. 38.

Dr. Molnár István államszámviteltana nem azon iskolák czéljaira készült, melyek érdekeit folyóiratunk van hivatva szolgálni. Hogy mégis ismertetésére vállalkozunk, az onnan van mert a mű anyagánál és még inkább anyagának elrendezésénél és feldolgozásánál fogva teljesen méltó minden mivelt ember érdeklődésére, különösen megérdemli azonban a tanítással, főként a gazdaságtan és számtan tanításával foglalkozó olvasóink figyelmét. Számtani oktatásunk, ha bele az életgazdasági és társadalmi viszonyaiból tartalmat nem viszünk, ha a példákat a növendékek egyéb ismeretanyagával kapcsolatba nem hozzuk, csakhamar sivár és száraz lesz. A példatárak, a melyek gyakran egyoldalúak és csakhamar elavulnak, nem segítenek a bajon. A számtan tanítójának képességgel kell birnia arra, hogy a példákat növendékei felfogásához és haladásához mérten maga szerkeszsze, s a példák sokoldalúsága által a növendékek tárgyismeretét fokozza tanítványait a számolás hasznosságának belátására vezesse s így velök a számolást megkedveltesse. Feladata magaslatán álló számtantanítónak nem elég jól számolni tudnia, vagy helyes módszert alkalmaznia, szükséges ezek mellett szakszerű gazdasági és kereskedelmi ismeretekkel birnia. Eme szakszerű ismeretek gyarapítására kitünő szolgálatot tehet a szóban forgó könyv, mely az államszámviteli szakvizsgálatra készülők szükségleteit tartja ugyan szem előtt, de gazdag anyagot szolgáltat a számtantanítónak a számtani példák szerkesztésére. Nem szolgáltat kész példákat, de gazdag mezőt ismertet meg a tanítóval, melynek felhasználásával sokkal értékesebbé teheti tanítását. E számviteltan bemutatja a magyar állam vagyonának nyilvántartását, elszámolását úgy a mint az tényleg történik. A pénzügyminiszterium, pósta, vasut, távirda, a főszámvevőszék és az egyes szakminiszteriumok hivatalaiban tanulmányozva a gyakorlati eljárást, ezt ismerteti meg a mű szerzője az olvasóval világos, magyaros előadásban czélszerű csoportosítással és következetes, logikus módszerel. A könyv két részből áll: az első, az elméleti rész összefoglalja és fejtegeti az ismeretanyagot, a másik gyakorlati rész külön kötetben mutatja be az ismertetett irodai munkálatokat, könyveket, számlákat. Az elméleti rész külön kötetbe való foglalása igen czélszerű intézkedés volt, mivel így a szöveg ellapozása nélkül szemlélhetjük a tárgyalt gyakorlati feladatot. Mint különös érdemét emelhetjük ki a munkának, hogy fogalom meghatározásaiban egyszerű, a lényegest

és fontost világosan megkülönbözteti s a feleslegessel az olvasót nem terheli. A számtan tanítója sok érdekes és helyes fejtegetésre és felvilágosításra talál e műben, melyeket különben csak több különböző szakmunka olvasásából tanulhatna meg. Ime ezek a könyvnek azon tulajdonságai, melyek miatt felemlítését szükségesnek tartottuk. Igen hasznosan egészítheti ki e könyv a tanítótestületi könyvtárakat, a polgári iskolák tanító- és tanítónőképzőintézetek könyvtárából pedig épen nem szabad hiányoznia. Minél gyakrabban forgatja e művet a szaktanár, annál gyakorlatibbá válik, annál inkább fejlődik benne az a feltétlenül szükséges tudat, hogy a nemzet gazdasági jólléte politikai hatalmának legfőbb biztosítéka. *S. J.*

*

SZEMLÉLTETŐ KÉPEK A TÖRTÉNETI OKTATÁSHOZ.

Pedagógiai köreink régóta foglalkoznak azzal a tárgygyal, hogy a hazai történet tanítását nagyban elő lehetne mozdítani alkalmas szemléltető képekkel. Be kell vinni, úgymondják — az iskolába a történet kimagasló alakjainak s kiváló jeleneteinek művészi kivitelű képeit, lehetőleg olcsó másolatokban. A gondolat nagyon helyes, Comenius óta nem is új; de megvalósítását illetőleg még mindig nem jutottunk túl a tervezgetés stádiumán.

Egy elmés vállalat segítségére jött ennek a sikertelen tervezgetésnek s az eszmét elég gyakorlatias formába meg is valósította. Kiadja múlt és jelenkori nagy embereink arczképeit bélyegnagyságú, de igen szép és tiszta kivitelű képecskékben, melyeket a tanuló vagy önkészítette füzetkébe, vagy e czélra készített és csinosan bekötött albumba ragaszt be. Egy kép ára 1 krajczár s az albumé 60 és 90 kr.

Tehát ez is bélyeg-gyűjtés, de sokkal hasznosabb, mint a levélbélyegek divatos gyüjtése; mert míg ez utóbbinak a földrajz tanítására van némi kétes eredménye, addig az arczképes bélyegek gyűjtése egyenesen a *nemzeti nevelésnek* álland szolgálatában.

Eddigelé 30 ilyen arczkép jelent meg: Árpád, Szent István, IV. Béla, Nagy Lajos, Hunyadi János, Mátyás, Kinizsi, Dobó István, Zrinyi Miklós, Bethlen Gábor, Bocskai István, Pázmány Péter, II. Rákóczy Ferencz, Werbőczy, Tinódi, Széchenyi, Kossuth Lajos, Deák, Andrássy Gyula, Eötvös, Kölcsey, Vörösmarty, Kisfaludy Károly, Petőfi, Arany, I. Ferencz József Magyarország apostoli királya, Erzsébet királyné, Liszt Ferencz, Jókai Mór, Munkácsy Mihály. Ezután minden hónapban 10 ilyen bélyegarczkép jelenik meg. Minden bélyegen az arczkép alatt olvasható az illetőnek a születés-helye és ideje; a keret pedig, mely az arczképet körülveszi, jellemzi az egyén korát és működése körét.

A gyűjtő albumhoz ősz történettudósunk, *Szilágyi Sándor* és *Márki Sándor* doktor, egyetemi tanár, irtak meleg hangú előszót, melyben a vállalatot üdvözlik s tőle sok jót várnak a hazai történettanítás érdekében.

Részünkről mi is őszintén ajánljuk e sokat igérő vállalatot a szülők és iskolák figyelmébe. Kiadó Wiesner J. Budapesten, Eötvös-utcza 46. szám. *Komáromy Lajos.*

*

Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben című nagy hon- és népismertető vállalatnak közelebb megjelent 288. füzete «Magyarország V. kötetének a 9. füzete. Olvasóink előtt nem szükséges e vállalatnak a földrajzi oktatás sikerességére való kitünő hatását fejtegetni. A földrajztanítója egyszerűen nem lehet el ezen segédeszköz nélkül, melyet más szaktanár is élvezettel és haszonnal olvashat. Ezt a füzetet egészen Nyitramegye leirásának folytatása tölti be. A közlemény szerzője Lovcsányi Gyula, a regényes Vág völgyének és a Kis-Kárpátoknak nyitramegyei részén, meg a Nyitra völgyén kalauzolja itt végig az olvasót, de áttekintést adva a megye területének egyéb vidékeiről is, mint szintén a lakosságról. Kiválóbb érdekességű e dolgozatban Holicsnak, a királyi család uradalmának, a vágvölgyi váraknak s várromoknak, a Nyitra völgyén pedig a csinos Nyitra városának ismertetése, mint a melyek mindegyikéhez nevezetes történelmi emlékek füződnek. A változatos tartalmú dolgozatot tizenöt szép rajz élénkíti, sok pontját ábrázolván azoknak a festői vidékeknek, melyekben Nyitramegye oly gazdag. E rajzok Cserna Károly, Dörre Tivadar, Háry Gyula és báró Mednyánszky László ismert művészeinktől valók.

A mű, a mely két-két ívnyi terjedelmű, képekkel gazdagon illusztrált és színes borítékú füzetekben minden hónap 1-én és 15-ikén a magyar kir. államnyomda kiadásában jelenik meg, a Révai-Testvérek irodalmi intézet részvény-társaság bizományában kerül forgalomba. Megrendelhető előfizetés utján egész évre (24 füzet) 7 forint 20 kr., félévre (12 füzet) 3 frt 60 kr., negyedévre (6 füzet) 1 frt 80 krért. Egy-egy füzet ára 30 kr.

*

Beküldött könyvek: Legujabban szerkesztőségünkhöz a következő könyvek érkeztek be:

Magyar Robinzon. Defoë Dániel szépséges regénye világot járó útjában már régen megállapodott nálunk is. Közel egy század óta öregek és fiatalok gyönyörűségére, nagy és gazdag irodalma van a magyar Robinzon-fordításoknak. Az a fordítása azonban, mely a Franklin-Társulat kiadásában most jelent meg, méltán megérdemli a magyar Robinzon nevet. Gaál Mózes, a magyar ifjúságnak e szépszavú elbeszélője mondja el ujra Robinzon Kruzoé élete és viszontagságai tanulságos történetét, Defoë után, azzal a tiszta szép nyelvvel, mely kivüle oly kevés mesemondónknak sajátja, szellemében, alakjában magyarrá formálja Robinzont. Paget Walter 120 ily fajta magyar könyveknél ritkán megszokott művészi szép rajza diszíti a szép nyomású kötetet, melynek ára 1 frt 80 kr., vászonkötésben 2 frt 40 kr. De adott ki a Franklin-Társulat ezúttal ebből a könyvből a vagyonos szülők gyermekeire való tekintettel egy drágább díszkiadást, is, igazán izléses falemezből való táblás kötéssel, a melynek 4 frt az ára.

*

Böngérfi János: KÁDÁR PALI. A KIS MAGYAR ROBINZON. Több művészies színnyomatú képpel. Nyolczadrét alakú 192 lap. Ára vászonkötésben 1 frt 80 kr.

Böngérfi magyar Robinzonja gyökeres átdolgozása a régi jó Defoë Dániel Robinzonjának. Hőse magyar árva fiú, kit sorsa idegen földre

vet. Ott bátorságával és szorgalmával tiszteletet szerez a magyar névnek s józan, mértékletes, vallásos életével példaképül szolgálhat a magyar ifjuságnak. Böngérfi tiszta, gördülékeny magyarsággal ír s érdekesen szövi meséjét, s alkalmat talál arra, hogy a modern bűnök ellen, mint a hirtelen meggazdagodás vágya, henyeség, kapzsiság, ügyes párbeszédek alakjában kikeljen. Ez okokból a művet ajánlhatónak tartjuk. Fölemlítjük, hogy olcsóbb, 1 frtos kiadása is van, s így a szegényebbek is megszerezhetik.

*

Benedek Elek Magyar Mese- és Mondavilágá-ból, ez öt kötetre tervezett mesekönyvből a 20. és 21. füzetet kaptuk egyszerre. Amabban véget ér a második kötet, mely már külön is kapható s kezdődik a harmadik kötet egy rendkivül bájos mesével, a Szép Miklósról, mely igazi remeke a meseköltésnek. Mesék és helyi mondák váltakoznak a két füzetben is, mind művészi formában megirva. Már szinte fölösleges ajánlanunk a szülőknek és tanítóknak, hogy e könyvet megszerezzék. A Magyar Mese- és Mondavilágról ma már egyhangú a vélemény: ez a legszebb, legbecsesebb ifjúsági könyv. A Magyar Mese- és mondavilág még mindig megrendelhető az első füzettől kezdve a kiadó Athenaeumnál. Egy füzet ára 25 kr. 10 füzet 2 frt 50 kr., első- és 2-ik kötet ára 3—3 frt, pompás díszkötésben egy-egy kötetben száznál több pompás illusztráczióval.

*

Német nyelvkönyv czimmel hasznos könyvet irt Endrei Ákos áll. főgymnasiumi tanár a középiskolák alsó osztályai számára. Az uj könyvnek legjobb ajánlólevele az a körülmény, hogy a szerző szakítani törekszik benne a középiskoláinkban divó, túlságosan teoretizáló nyelvtanítási módszerrel s főczélul a gyakorlati eredmény elérését tüzte maga elé. A vallás és közoktatásügyi miniszter az uj nyelvtant úgy a középiskolákra mint a polgári és felsőbb leányiskolákra engedélyezte. A tizenkét íves könyv Lampel Róbert (Wodiáner F. és fiai) kiadásában jelent meg. Ára füzve 1 frt, erős vászonkötésben 1 frt 20 kr.

*

Rendszeres magyar nyelvtan a közép és polgári iskolák III. osztálya számára. Irta: Halász Ignácz. E könyv főelőnye az, hogy teljesen eltekint a magánhasználatra való alkalmasságtól s kizárólag az iskolának kiván szolgálni úgy, hogy ennélfogva sokkal rövidebb legtöbb ilyfajta tankönyvnél. Rendszeresen összefoglalja az első és második osztály nyelvtani anyagát, az egyes szabályokat röviden, világosan fogalmazza meg s minden lehetőt megtesz arra, hogy a kis diákok a száraz grammatizálással összebékülhessenek. Hogy a könyv a mellett a tudomány mai színvonalának minden tekintetben megfelel, arról kezeskedik a szerzőnek a kolozsvári egyetem kiváló professzorának elismert szaktekintélye. Ára csak 60 kr. erős vászonkötésben 80 kr Megjelent Lampel Róbert (Wodiáner F. és fiai) kiadásában.